

Édes Anyanyelvünk

XXIII. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

2001. FEBRUÁR

ÁRA: 90 FORINT

A TARTALOMBÓL:

Grétsy Zsombor:
A XXI. század
képírása felé II.

Bózsöny Ferenc:
„Az ünnepeknek is
megjön az idejük”

Kemény Gábor:
Nyelvi mozaik

Középpontban:
a magyar minőség!

Gósy Mária:
Kísérleti beszéd kutatás

Timár György:
Változó világ,
változó nyelvek

Záhonyi László:
Internetes levelezés

És: díjazottak, új
szavak, rejtvények,
nyelvész-leletek

Ismerd meg hazádat!

Elképzelem, mit érezhet az az állampolgár, aki valamelyik újságban a falujáról, szülőföldjéről olvas, ám a helységnév hibásan jelenik meg. Mennyire sértheti ez a hiúságát – jogosan: „Ez akar tudósítani rólunk? Hiszen még a község nevét sem tudja!”

És ilyen kifakadásra bizony egyre gyakrabban nyílik alkalom. Bizonyítja ezt az utóbbi években származó gyűjteményem.

A hibák egy része helyesírási jellegű. Így például

Bükkföldnek semmi köze sincs a *Bükk* hegységhez (hiszen az ország másik végében van); a *Körös* folyónak a *Kiskörös*, *Nagykörös* településnevekhez, így helyesírásuk is eltér tőlük. *Monorierdő*, ha település, mindenképpen egybeírható. A hibásan, *Sajókeresztúr*-ként elválasztott *Sajókeresztúr*-ba meg sok a két folyónév: az utótag Krisztus keresztje, amelyet bizony uraztak, s templomnév lehetett (ezért van sok *Keresztúr* országszerte). S mivel a családnevekkel elentétben a földrajzi nevek nem őrzik a hagyományos írásmódot, *Verecke* nem lehet *Vereczke*, s *Mátraszőlős* sem *Mátraszöllős*. Különösen kell ügyelni az „értelmetlen” helynevekre: *Zalkod* nem *Zalkód*, *Pomogy* nem *Pómogy*, *Bócsa* nem *Bocsa*.

Sokszor a valóságban nem is létező települést hoz létre a cikkíró fantáziája. Néhány esetben az értelmesítésre való törekvés magyarázza (bár nem menti) a baklövést. Ilyen a *Déda* a *Béda* helyett, *Dunatétlen* *Dunatetetlen* helyett, *Csermely* *Csernelly* helyett, *Balognyom* *Balogunyom* helyett és *Szabolcsvermesmart* *Szabolcsveresmart* helyett. Ám jó pár tévedést erre sem lehet ráfogni, hiszen *Mózs* éppúgy nem jelent a mai köznyelvben semmit, mint a valódi név, a *Mózs*.

Köszegpaty sem *Köszegpáty*, hiába van *Páty* nevű község. *Kesznyéte* úgy alakulhatott ki *Kesznyéten*-ből, ahogyan a hivatalos *Kozmadombja* az eredeti *Kozmadomjából*: a szó végi *n*-et ragnak vélték s lehagyták. De míg az utóbbi esetben a „tanulatlan nép” vitte végbe ezt a változtatást, az első példában egy tanult újságíró. S neki az „idegenbe szakadt” földrajzi neveket is tudnia illene: a *Liptómikulás* öszvér névalak, hiszen magyarul *Liptószentmiklós*, szlovákul meg *Liptovskí Mikuláš*.

Némelykor a rossz todalékolás hagyja bizonytalanságban a megemléített helynevet nem ismerőt. A *Turistvándon* alak alapján azt hihetnénk, *Turistvánd* a ragozatlan forma, pedig *Turistvándi*; ha ezt olvassuk: *Mórahalmáról*, azt gondoljuk, a falu neve *Mórahalma*, holott *Mórahalom*; a *Veresegyházán* azt sugallná, hogy *Veresegyháza* a ragozatlan alak, valójában azonban *Veresegyház*.

Így vezet félre minket napról napra a nyomtatott és az elektronikus sajtó – bizonyára akaratán kívül. Ám ez nem melegség: nem várja el senki az újságírótól, hogy két lábon járó helységnévtár legyen, de azt igen, hogy ha egy településnevet először hall, győződjön meg valamely kézikönyvből (akár az autósatlaszból) annak helyes alakjáról.

A Vas megyei Balognyomon szerdára virradóan betört járt a polgármesteri hivatalban és elvitte a páncélszekrényt a benne

A szlovákiai Liptómikulásról érkezett ez a fotó. A szennyeződést távolítottak el a folyóból a Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság osztagai, és ezzel megakadályozták, hogy szennyeződés kerüljön a Körösökbe.

A szlovákiai Liptómikulásról érkezett ez a fotó. A szennyeződést távolítottak el a folyóból a Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság osztagai, és ezzel megakadályozták, hogy szennyeződés kerüljön a Körösökbe.

A szlovákiai Liptómikulásról érkezett ez a fotó. A szennyeződést távolítottak el a folyóból a Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság osztagai, és ezzel megakadályozták, hogy szennyeződés kerüljön a Körösökbe.

A szlovákiai Liptómikulásról érkezett ez a fotó. A szennyeződést távolítottak el a folyóból a Körös-vidéki Vízügyi Igazgatóság osztagai, és ezzel megakadályozták, hogy szennyeződés kerüljön a Körösökbe.

Balog Lajos

Mit tehetünk a magyar nyelvért?

„Terv nélkül cselekedni botorság..., nem cselekedni mulasztás” – állította **Glatz Ferenc**, az MTA elnöke a *Mit tehetünk a magyar nyelv korszerűsítéséért?* konferencia megnyitóján. Az Akadémia elnöke kiemelte a tudományok, a nyelvészek, a közélet felelősségét a nyelvi kultúra folyamatos fejlesztésében, és kérte a nyelvészeket, hogy dolgozzanak ki nyelvi cselekvési programot. A 175 éves MTA ezzel a konferenciával is emlékezett az alapító eszmékre, s egyúttal egyik összegzése is kívánt lenni az 1996-ban elindított *Nemzeti Stratégiai Kutatások Program* nyelvi feladatainak – már a harmadik évezredre tekintve.

A magyar nyelv, nyelvművelés, nyelvfejlesztés ügyét 25 előadás járta körül nyelvpolitikai, szociálpszichológiai, művelődéstörténeti, művelődéseméleti keretben, illetve háttérrel, különös tekintettel a határon túli magyar nyelvre, az Európai Unióra, illetve az informatikai, nyelvtudományi, kulturális hatásokra. A délutáni ülészak levezető elnöke, **Fábián Pál** elmondta, az Akadémia – története során negyedik alkalommal – ismét az anyanyelvi mozgalmak, törekvések élére állt. A jelen konferencia ennek fontos megnyilvánulása volt. Az előadások anyaga 2001-ben megjelenik az Akadémia kiadásában, s a tervek szerint az Akadémia honlapján, illetve a magyar nyelvi honlapon is olvasható lesz. A nyelvi program pedig folytatódik.

B. G.

Tisztelt Olvasónk! Ha fontosnak érzi, hogy a papírárak növekedése ellenére is megmaradjon lapunk, kérjük, hogy adóbevallása elkészítésekor, februárban, márciusban, az szia 1 százalékáról az Anyanyelvpolók Szövetségé javára rendelkezék! Adószámunk: **19663155-1-43**.

TARTALOM

Balog Lajos: Ismerd meg hazádat!	1
B. G.: Mit tehetünk a magyar nyelvért?	2
Grétsy Zsombor: A XXI. század képírása felé II.	3
Bözsöny Ferenc válaszol Maróti István kérdéseire	4
Kemény Gábor: Nyelvi mozaik	5
Hajdu Ferenc: Akinek nem inge	6
Nyelvész-lelet	6
Magyar minőség	7
Gósy Mária: A magyar kísérleti beszéd kutatás története	8
Buvári Márta: Szállkák	9
Dede Éva: Egy kis nyelvi utazás	9
Büky László: Árpád vezér mint apagyilkos és a <i>zomotor</i>	10
Holczer József: Elhurcolt hadifogoly	10
Kovács József: Szemérmes Saridon	11
Pásztor Emil: Adatok Petőfi szókincséről	11
Brauch Magda: Argó vagy csak szándékos durvaság?	12
Záhonyi László: Internetes levelezés	12
Timár György: Változó világ, változó nyelvek	13
Mizser Lajos: <i>Túrda</i> és társai	13
Deme László: Mozgalmunk díjazottjai a jubileumi évben	14
G. L.: Az új Lőrincze-díjasok köszöntése	14
Graf Rezső: A nyelv önazonosságunkat fejezi ki	15
Bencédy József zárszava	15
Új szavak, kifejezések (13.)	16
Péntek János: Murádin László kapta meg elsőként A Nyelvörzés Díját	16
Kemény Gábor: Írói nyelvművelés	17
B. G.: Magyar Nyelvstratégiai Kutatócsoport	17
Hírek	17
Pontozó	18
Keresztretjtvény	19
Dénes György, Zábó Gyula: Rímpörgető – két hangra	19
Nyelvész-leletek, nyelv-észletek	20

ÉDES ANYANYELVÜNK

Az Anyanyelvpolók Szövetségének évente ötször – februárban, áprilisban, júniusban, októberben és decemberben – megjelenő folyóirata

Megjelenik a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Nyelvi Bizottságának és a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak a támogatásával.

Kiadja: az Anyanyelvpolók Szövetsége

Felelős szerkesztő és kiadó: Grétsy László

A szerkesztőség tagjai: Balázs Géza, Kemény Gábor, Maróti István

A szerkesztőség címe: 1075 Budapest, Kazinczy u. 23–27. Telefon: 352–8981

Postacím: 1364 Budapest, Pf. 122. A lap a Világhálón is olvasható: http://www.lib.jgytf.u-szeged.hu/edes_anyanyelvunk/

Terjeszti: a Magyar Posta Rt. LHI, a Bp.-i HIRKER Rt., a Magyar Lapterjesztő Rt., a Könyvtárellátó Kht. és több más terjesztő.

Előfizethető bármelyik hírlapkézbesítő hivatalban, valamint közvetlenül vagy postautalványon a Magyar Posta Rt. Levél- és Hírlapüzletági Igazgatóságán (LHI), amelynek címe: Hattyúház, 1015 Bp., Hattyú u. 14. VII. em. Postacím: 1846 Bp., Pf. 863. Ára: 90 Ft. Előfizetési díj: 450 Ft/év. Az Anyanyelvpolók Szövetségének tagjai a lapot a tagdíj fejében illetménylapként kapják. Belépési nyilatkozat és csekk kérhető: Anyanyelvpolók Szövetsége, 1126 Budapest, Szoboszlai u. 2–4.

Az Édes Anyanyelvünk szerkesztőbizottsága: Balázs Géza, Bencédy József, Deme László (a szerkesztőbizottság elnöke), Fábián Pál, Grétsy László, Kemény Gábor, Maróti István

Lapunk kiadását a József Attila Kulturális és Szociális Alapítvány, az Oktatási Minisztérium,

a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, valamint

a Nemzeti Kulturális Alapprogram segíti.

ISSN 0139-0457

Nyomdai munkák: CERBERUS Kft., 1054 Budapest, Kálmán I. u. 23. Telefon: 332–3511 Felelős vezető: Schmidt Gábor

A XXI. század képirása felé II.

Cikkem első részében (ÉA. 2000. 5: 3) áttekintettük a *valóságábrázolás (piktográfia) ⇔ elvont jelentéstársítás (ideográfia) ⇔ hangtestabsztrakció (szótag- és betűírás) ⇔ írásjel-egyszerűsítés primitív, geometrikus betűkké ⇔ hangérték-betűforma-szétválasztás ⇔ karakterhasználó képirás* bonyolult, hosszú múltra visszatekintő absztrakciós folyamatát. A korábban példaként bemutatott *emoliconok* közös jellemzője az, hogy mimikai és intonációs információkat, tehát alapvetően emocionális tartalmakat közvetítenek, a jelek megértése különösebb magyarázatot nem igényel, mindenki számára világos, a metakommunikációt segítő karaktercsoportok, amelyek épp ezért tudatos fejtörés nélkül, alkalmilag, spontán jelentek meg és terjedtek el az internethasználók meg az SMS-küldözgetők között.

Mint ez a múltkor is szóba került, a képecskék vizuális értelmezéséhez célszerű a karaktercsoportokat 90 fokkal elfordítva nézni. Ez a 90 fokos elfordítás igen figyelemreméltó mozzanata ennek az alakulóban lévő képirásnak. A mezopotámiai agyagtáblák ékírása eredetileg fentről lefelé futó sorokban készült, maguk a sorok pedig jobbról balra követték egymást. Csakhogy ilyenkor könnyen megeshetett, hogy az író kéz elkente a már elkészült, jobbra lévő sorokat. A megoldás egyszerű volt: az ékírásos táblák készítői 90 fokkal balra fordították tábláikat, és vízszintesen, balról jobbra, egymás alatti sorokban nyomták az agyagba írópálcáikat, úgy, ahogy mi is írunk ma. Az ékírásos jeleket is elforgatott helyzetben rögzítették, így azok végképp elszakadtak amúgy is rendkívül stilizált, de az eredeti piktogramalakzatban még őrzött képszerűségüktől.

A bemutatott „netpiktogramok” bizonyos értelemben hasonlóan jártak: a mi számítógépeink lineárisan, balról jobbra írják a karaktereket, egymás alatti sorokban. Természetesen megoldható volna a – nevezzük most így – „szilikogramok” állóképként való megkonstruálása, több sor felhasználásával. Például ilyen lehetne a mérges vagy szomorú arc „szilikografikus” jele:

Ez azonban helypazarló és nem túl gyors megoldás lenne a rajzocskák elkészítésére, arról nem is szólva, hogy mondjuk a szöveg áttördelésekor teljesen szét is esne az ábra. Ezért természetes, hogy az emoticonok balról jobbra írva, derékszögben eldőlvé használatnak, és az ábrák felismeréséhez most nekünk kell 90 fokkal visszaforgatnunk csipesz-monitoros „agyagtábláinkat”!

További érdekesség, hogy a leggyakrabban használt jelek – ahogy az már sok más írásrendszerben megtörtént – egyszerűsített változatban is fel-felbukkannak, azaz maguk a netpiktogramok, a szilikografikus jelek is elindultak a stilizálódás útján: a jelek veszítenek eredeti képszerűségükből, pontosan úgy, ahogy az a piktogramokkal történt betűvé válásuk során. Rendszerint az orrot reprezentáló kötőjel marad ki a piktogramból. (Lásd az 1. táblázatot!)

Az ember határtalan játékoságát mutatja, hogy az eddig bemutatott emocionális, mimikai, metakommunikációs jelek mellett sorra megjelennek és elterjedtek a különböző jelentésű, adott esetben nagyon is konkrét tartalmat hordozó, érezhetően „csinált” jelek is. Csak egy kis válogatás a világhálón fellelhető, 100-nál jóval több, olykor még félig-meddig emocionális, olykor teljesen konkrét piktografikus (vagy inkább szilikografikus) jelből (2. táblázat).

Tanulságos lehet még néhány, az újjászülető piktográfiaival kapcsolatos sajátosságról, érdekességről szólni.

Mint a legtöbb jelrendszer, az emoticonok világa sem mentes a redundanciától és a félreérthetőségtől. Az előbbi jól példázza, hogy nagyjából ugyanazt a tartalmat több, egymástól eltérő szilikogram is kifejezheti: gondoljunk csak az örömet, vidámságot, pozitív hozzáállást kifejező jelekre – :-), :-), :-], :-), :), :-), :), :-), 8-), 8-] stb. –, bár adott esetben árnyalatnyi tartal-

mi különbségeket is kifejezhetnek az eltérő variációk. A félreérthetőség abban nyilvánul meg, hogy sok szilikogramhoz egészen eltérő jelentéseket is társíthatnak használóik. Néhány példa: a :-* karaktercsoport jelenti azt is, hogy puszi, azt is, hogy csók (bár erre van külön jel is: :-x), és azt is, hogy 'hoppá, gond van!'. Maga a csókjel több variációban is használatos – :-x, :-X, :-P* stb. – de a :-X karakter azt is jelen-

:)	mosolyog	: D	nagyon nevet	: O	kiabál, üvölt
; (sír, szomorú	: *	puszi	: I	hmmm
>:-	ördög, mérges	8-)	(nap)szemüveges	::-)	szemüveges
= :-)=	Lincoln	C=:-)	szakács	+:-:-)	pap, pápa
:-{}	bajszos	(:-)	kopasz	:-&	beszédhibás
:-Q	dohányos	:-?	pipázik	(:-)	balkezes
O:-)	angyal, szent	:-X	lakat a száján	:-[vámpír
;-)	kacsint	=:-)	pank	:- =	hörcsög
:->>>	hányás	O-)	könnyűbúvár	- P	fúj, undorító
C :-=	Chaplin	:-@	esküszöm!	} :-(-	te ökör
%\v	Picasso	[:-)	fejhallgató	:-))	toka, tokás
:-) 8	csokornyakkendő	*<:-)	Mikulás	:-9	az ajkát nyalja
:- {}	rúzsos	8:-)	kislány	:-) - 8	nagylány
<:-I	fajankó, idióta	@:-)	turbános, török	:=	pávián

ti, hogy 'lakat van a számon, hallgatók, erről nem beszélünk, nem beszélhetek, téma lezárva, kussolok'.

Fontos leszögezni azt is, hogy a különféle emoticonok, szilikogramok eltérő mértékben ismertek, elterjedtek. A felsorolt példák mindegyikével és még számtalan társukkal találkozhatunk a számítógépesek világában, de az itt bemutatott jelek egy része kevésbé ismert, egyénibb használatú, míg a legtöbbet minden internetező ismeri.

Végül egy speciális, komplex, valóban csak kiókumlált – de szintén a hálózatról gyűjtött! – piktogram: tessék elforgatni és kitalálni, mi is ez a képirásos jel!

< ||
: *>
< ||

Igen, ez a cica...

Grétsy Zsombor

„Az ünnepeknek is megjön az idejük” Bózsöny Ferenc válaszol Maróti István kérdéseire

Bózsöny Ferenc, a Magyar Rádió nyugalmazott főbemondója 2000. augusztus 20-án több tekintetben is jeles ünnepnapra ébredt. Átvehette a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét a Parlamentben, majd néhány órával később Zebegényben a díszpolgári címet. A díjak, a kitüntetések odaítélésekor a legfőbb szempont a szép magyar beszéd közvetítésének elismerése volt.

– A köztársasági érdemrendet a magyar nyelv ápolásáért és magas színvonalú közreadásáért kaptam. Egykoron az Eötvös Loránd Tudományegyetem magyar-történelem szakán Molnár József fonetikai professzor, A magyar beszédhangok atlasza című kézikönyv szerzője megállapította, hogy valamivel keskenyebb a szájjpadlásom, viszont jóval magasabb, és ez adja azt a zöngét, amelyet meg tudok jeleníteni.

– Most egy teljes életút értékelését és elismerését ünnepelehetjük, amikor a nyelvűvelő Bózsöny Ferencet köszöntjük. Nem is oly régen, amikor a Magyar Rádió nyugalmányba helyezte, ezzel szinte azonos időben vehette át a Kazinczy-díjat. Igazán nem szeretnék ünneprontó lenni, de negyven évnél régebbi rádiós múlt után nem érkezett kissé későn ez a szakmai elismerés?

– Erre tréfásan azt mondhatom: nem, hiszen délelőtt adták át. Jó néhány évvel ezelőtt Szilágyi János beszélgetett velem. Akkor voltam ötvenéves, és huszonöt éve dolgoztam a rádióban. Beszélgetőtársam megkérdezte, hogy megünnepeltek-e. Azt válaszoltam, hogy igen, kaptam kétezer forint jutalmat.

– Nem szeretnék rossz emlékeket idézni. Térjünk vissza a nyelvűveléssel! Az anatómiai alkat megadja a lehetőséget, de ehhez szükséges retorikai felkészültség, szellemi képesség, beszédtechnikai rátermettség is.

– Sok minden természetesen, például légtan. Ennek fizikai és pszichikai feltételei szorosan összefüggnek. Aki közszereplést vállal, annak felelőssége, hogy anynyelvét olyan szinten művelje, hogy mindig megfeleljen a helyzettől függő követelményeknek. A szakzsargon helyesen állapítja meg, hogy minden beszéd szituatív, azaz helyzettől függő. Amikor ezen a számomra oly jeles ünnepnapon a munkámat elismerő két diplomát átvehettem, lelke mélyéből úgy éreztem, ezt a kitüntetést a magyar beszéd kultúra támogatására adományozták a díjátadóknak.

– Mintha ezt a felhőtlennek tűnő örömet beárménykolná némi aggodalom?

– Sajnos, valóban így van. A személyiségi jogok sok mindenre vonatkoznak. Engem például bosszant az a reklám, amelyet megrendelnek, fizetnek érte, és üzenetének nemcsak szellemi, de nyelvi tartalma is ártalmas. Felháborítónak tartom, ha valakit a televízió egyik csatornáján már huszonhatodik alkalommal vagyok kénytelen meghallgatni, miközben sorolja egyáltalán nem bizonyított és egyébként is elkoptatott fordulatait.

– Eddig beszélünk a szolgálatról, de arról nem, hogy ezen a pályán hogyan is sikerült elhelyezkedni, sőt évtizedekig megbecsült helyen maradni?

– Hogy a Magyar Rádióba kerülhettem 1956-ban, azt elsősorban Vészits Ferencnek köszönhetem. A meghirdetett jelentkezéskor ő volt, aki meghallgatott és felvételre ajánlott. Egyébként érdekes, hogy ekkor milyen varázsa volt annak, hogy valaki a rádióba kerülhessen bemondónak.

Háromezer jelentkező közül célba érkezett rajtam kívül például Erős Anna is.

– És a negyven évnél szolgálat alatt számtalan kitűnő, a magyar beszéd kultúráját mesterien formáló és ápoló munkatársakkal sikerült egy-egy mikrofont körbeülni.

– Valóban, a névsor számtalan nevet tartalmaz, és talán udvariatságnak tűnik, hogy nem mindenkiről emlékezhetem meg. Azért jó szívvel említhetem Debrenti Piroskát, az idősebbik Pintér Sándort, ő volt a nagyharang, mert oly mély és jellegzetes volt hangja és beszédstílusa. Körmentől Lászlórol sem lenne ildomos elfeledkezni, akinek gyönyörű és jellegzetes hangja volt, és beszéd kultúráját ma is tanítani lehetne. Vagy eszembe jut Bán György, aki szakmai kérdésekben soha nem ismert tréfát. Hihetetlenül lelkiismeretes, pontos volt, hallása üzembiztos.

– A rádióbemondói feladatkör egy kicsit szerkesztői munka is. Talán időnként van arra mód, hogy a korábban megfogalmazott szöveget, ha tartalmában nem is, de legalább stílusában lehessen módosításokat kezdeményezni?

– Időnként lehet, de ezt illik megbeszélni a szerzőkkel. Annyit talán sikerült elérnem, hogy javítási javaslataimat meghallgatják, sőt időnként el is fogadják.

– Talán nem mindenki tudja, hogy Bózsöny Ferenc a rádió mikrofonja mellett a tanári katedrán is megfogalmazhatja gondolatait. Ezen a pályán hogyan jellemezhető a tanári hitvallás?

– Igyekszem mindenkori összetett módon tanítani. A tárgyam az adott oktatási helyzetben a lingvisztika, ami számomra tulajdonképpen a nyelvészetet jelenti, de én ebbe beleértem a beszédtechnikát, a légtan technikát, a szituációs gyakorlatokat, a stilisztikát, a fogalmazást, az élőbeszédet, a helyzetgyakorlatokat. Egykoron papnak készültem, ezért hittel vallom, hogy minden, a nyilvánosság előtt megszólaló magyar embernek ismernie kell a civil élet normáit, a köszönésformákat, és még hosszasan lehetne sorolni mindazt, ami a lingvisztika tárgykörébe beletartozhat.

– A rádióstúdió ablakán kitekintve vagy a tanári katedrán állva hogyan vélekedik Bózsöny Ferenc a hétköznapi nyelvhasználat minőségéről, az állampolgárok beszéd kultúrájáról?

– Számomra a legelkeserítőbb az igénytelenség, az a lelki mosdatlanság, amely, sajnos, számtalan esetben tapasztalható. Természetesen hiszem azt, hogy ez megváltoztatható, személyiség- és gondolatformálással, és persze nem rövid idő alatt. Bízom a gondviselésben, hogy az ünnepeknek is megjön az idejük. A jelen tapasztalatait látva azonban ma még borúlátó vagyok. Nem érzékelem azt a jobbító szándékot a világot irányító erők részéről, hogy ez így nem jó. Sajnálom utódaimat, álmatlan éjszakáimon eszembe jut, hogy véletlenül akár az egész világot érintő katasztrófa is kitörhet bármelyik pillanatban.

Mégis reménykedem, hogy amennyiben a gondviselésnek terve van ezzel az emberiséggel, hogyha az emberiség egyszer rádöbben, hogy az ember és ember közötti párbeszéd, véleménycsere fontosságát nem lehet megtagadni, akkor ez a katasztrófa talán elkerülhető. Ez így persze nem biztos. De a reményeség él bennem.

– Ismét várom azt a pillanatot, amikor a rádiót bekapcsolva meghallom: a mikrofonnál Bózsöny Ferenc. Ehhez és a január 7-én betöltött 70. évhez jó egészséget kívánok.

NYELVI MOZAIK

(Instant leves = gyorsleves? – Digitalizálják Krúdyt – Egyetérték! – Ne írjuk goblen-nek?)

Nem kényerem az új szavak gyártása (igyekszem elboldogulni a már meglevőkkel), most mégis ilyesmire vetemedem. Mentségemre szolgáljon, hogy egy olyan kifejezés magyarítására teszek javaslatot, amely se Molnos Angéla Magyarító könyvecskéjében, se a mi Nyelvművelő kézikönyvünkben, de még a Bakos-szótárban sincs benne.

A főzés nélkül, csupán forró vízbe szórással és elkeveréssel elkészíthető, általában egyadagos leves(por)t – félig angol, félig magyar elnevezéssel – *instant leves*-nek hívják. Van ezenkívül *instant kakaó* és *instant tea* is. Az *instant kávé* még vetélkedik a márkanévből alakult *neszkávé*-val (a Nestlé gyár *Nescafé* nevű termékéről), de mintha ez is terjedőben volna.

Az angol *instant* (sürgős, azonnali) melléknév a benne levő többszörös más-salhangzó-torlódás miatt nehezen illeszkedik be nyelvünkbe, ráadásul ingadozik is a kiejtése: „insztant” (latinosan) vagy „instant” (németesen). Leírni se igen tudjuk a vele alkotott kifejezéseket, ingadozva az egybe- és a különírás között.

Javaslatom: legyen az *instant leves* ezentúl *gyorsleves!* A konyhai szaknyelvben eddig is volt *gyorsrizs* (= gyorsan elkészíthető, félkész rizs), így a *gyorsleves* se hatna különösebben szokatlanul. Idővel pedig követhetné a *gyorskakaó*, a *gyorsstea* és a *gyorskávé* is. Az egybeírás a jelentéskülönbség indokolja: más dolog ugyanis meghívni valakit egy *gyors kávéra* (rövid ideig tartó kávézásra), mint egy *gyorskávéra* (kávéporból és forró vízből kevert kávéra).

Az új szó (sőt valóságos szócsalád!) tehát már megvan. Most már csupán az van hátra, hogy bemenjek a közértebe, és kérjek egy *gyorsleves*t. Vajon megértik-e, és milyen arcot vágnak hozzá?

Levelt kaptam Csiky Gábor elnök úrtól, melyben arról értesít, hogy 2000. október 21-én, az író születésének 122. évfordulóján megalakult a Krúdy Gyula Alapítvány.

Az alapítvány célját a (kör)levél többek között ebben jelöli meg: a Krúdy Gyulával kapcsolatos dokumentumok „gyűjtése és digitalizálása”, továbbá a különféle hazai és határainkon túli intézményekben fellelhető dokumentumok „regisztrálása, digitalizálásának előkészítése, avagy digitalizálása”.

Íme, Szindbád költője sem kerülheti el sorsát: előbb-utóbb őt is *digitalizálják!* Amennyire örül ennek Krúdy-kutatói fe-

lem, annyira berzenkedik ellene másik felem, mármint a nyelvművelői.

Pedig ha latra vetjük, mit is mondhatnánk *digitalizálás* helyett (mindig ezt kell tennünk, ha sérti nyelvi ízlésünket valamely idegen szó), tárgyilagosan meg kell állapítanunk, hogy az alapítvány elnöke nem is igen írhatott volna mást. A kérdéses fogalomra ugyanis, legalábbis egyelőre, nincs pontos magyar megjelölés.

A Bakos-szótár az angol (végső soron persze latin) eredetű *digitális* melléknévet így értelmezi: „változó mennyiségeket számjegyekkel felírható módon ábrázoló”. A *digitalizáló* főnév „olyan számítástechnikai eszköz, amely képet vagy más információt a számítógép számára értelmezhető digitális formára alakít át”.

Az ilyen, valójában inkább lexikonba illő meghatározások arról árulkodnak egy szótárban, hogy az értelmezett szónak nem adható meg semmiféle azonos (vagy legalább rokon) értelmű megfelelője. A „pontos” fordítás a *számszerűsítés* volna (az angol *digit* számjegyet jelent), ez azonban épp a dolog lényegét, a számítógép részére történő lefordítást, „fogyaszthatóvá” tételét nem fejezi ki. A még szóba jövő *számítógépesítés* ma elsősorban számítógéppel vagy -gépekkel való ellátást, felszerelést jelent. De talán kiterjeszhető a *digitalizálás* fogalmára is. Mert különben marad az idegen szó vagy a körülírás: *(számít)gépre vitel*, esetleg *(mágnes)lemezre ír(at)ás*.

Hogy maga Krúdy mit szólna mindehhez? Valószínűleg semmit, de talán örülne annak, hogy a *digitalizálás* (= *számítógépesítés?*) révén olyanok is beleolvashatnak műveibe, akik könyvet már nem vesznek a kezükbe.

Az *egyetért* igét hagyományosan állandó határozóval vagy határozókkal (vonzattal vagy vonzattal) használjuk. Ha 'azonos nézetten, véleményen vagyunk', akkor *egyetértünk valakivel valamiben*, ha 'valamely véleményt, intézkedést stb. helyesnek tartunk', akkor *egyetértünk valamivel*.

Miért idéztem az értelmező szótárból ezt a közismert tény? Mert újabban az *egyetért* vonzata(i) nélkül is használatos. Az új sporttévédásában a műsorvezető így szól a szakértőként meghívott labdarúgóhoz: „Z. S. 80 százalék esélyt adott a Stuttgartnak [ti. a továbbjutásra]. *Egyetértésze?*”. Tehát nem ezt kérdezi: *Egyetértésze veled?*, se nem ezt: *Egyetértésze ezzel?*, hanem bővítmény nélkül, kb. ebben az értelemben alkalmazza az igét: *Neked is ugyanez a véleményed?*

E szóhasználat elfogadottá válását az is jelzi, hogy az írott sajtóban is felbukkan: „R. G. hangsúlyozta: a dohányipar *egyetért*, hogy a kormányzatnak az egy-szeri, legfeljebb 15 százalékos adóemelés mellett kellene döntenie” (a Magyar Hírlapból). Ebben a példában – talán mert ki-nyomtatva látjuk, talán mert 3. személyű – egy kissé furcsán hat a vonzattól megfeszített állítmány. Ha én volnék ott az olvasószervező, beszártam volna egy utalószót: *a dohányipar egyetért azzal, hogy...*

Feltehetőleg úgy kezdődött a dolog, hogy valaki valakinek elmondta a véleményét valamiről, mire beszélgetőtársa így reagált: *Egyetértünk!* (azaz mi ketten egymással). A vonzat nélküli használat később áterjedt a 2. és a 3. személyre is: *Egyetértésze?; Igen, ő is egyetért.*

Ez utóbbiakat egyelőre kissé sutának, hiányosnak érezzük. De idővel megszokhatjuk őket.

Egyetértünk?

A Kossuth rádió déli hírműsorában a műsorvezető így jelenti be a következő riportot: „Munkatársunk P. Zs. gobelinné művésszel beszélget”. Hogy írásban is érzékeltessem, hogyan mondta az idegen szót, még egyszer ideírom: *go-be-lin*.

Egy másik rádióriportban, ezúttal a Petőfi adón, a riportertől több ízben is így hallhattuk a szót: *goblejn*.

Úgy látszik, még mindig gondot okoz ennek az írásban *gobelin* alakú, 'minta után kézzel szőtt művészi falikárpit' vagy 'ezt utánzó himzés' jelentésű főnévnek a kiejtése.

A szó tulajdonnévi eredetű, éppúgy, mint a *szendvics*, a *makadám*, a *kardigán* és annyi más köznevünk. Hogy a névadó *Gobelin* család francia volt-e, mint a Magyar értelmező kéziszótár tudja, vagy flamand, mint a Bakos-szótár írja, az a belőle alakult köznévi kiejtésében nem perdöntő, mert ezt a nemzetközivé vált kifejezést nyelvünk a franciából, francia kiejtéssel vette át, így: *goblen*. Ennélfogva így is kell mondani. Írni azonban, sajnos, nem szabad! Ráadásul a Magyar helyesírási szótár (1999) *gobelinszőnyeg*, *gobelinkép*, *gobelinje* szóalakjai szinte sugallják a „go-be-lin” ejtést.

A legegyszerűbben úgy lehetne rendet teremteni a *gobelin* kiejtésében, ha a helyesírási szótár következő kiadása már így íratná a szót: *goblen*. Azaz fonetikusán, helyesírásunk legfőbb alapelveinek szellemében.

Ha le tudtuk nyelni a *kapucsínó*-t, ne himezzünk-hámozzunk a *goblen* ügyében se!

Kemény Gábor

Akinek nem inge...

Olvassom, hogy a szennyezés és a pénz elfogytával szünetel a *monitoring* a Tiszán. Kicsit csodálkozom: milyen ring? Bokszküzdőtér vagy bécsi körút? Azután rájövök, hogy nem *ring*-ről, hanem *ing*-ről szól a hír. Nem az én ingemről, hanem a monitoréről. A *monitor* szó, amely hosszú évtizedekig a kis dunai hadihajót jelentette, az utóbbi években inkább a számítógép képernyőjét jelöli a *display*-vel versengve. De jelenthet valamilyen (akármilyen) folyamatosan mérő és regisztráló műszert vagy műszeregyüttest is. De miért kell neki az ing? Ezt magyarul nem lehet megérteni, ismerni kell hozzá némileg az angol nyelv lelkivilágát.

Egy nyelvész cikkében olvastam, hogy az angol erősen lepusztult nyelv. Ebből értettem meg, mitől olyan könnyű az angol ige- és főnévragozás, hogy szinte nincs is. És ettől van az, hogy az angol szófarban a szavak többsége mellett ott áll egymás után a tárgyias és tárgyatlan igei, a főnévi, a melléknévi és a határozószói szerep, persze mindegyik szerepben számos magyar (sőt angol rokon értelmű) jelentéssel. A *monitor* mellett is találunk főnévi és kétféle igei szerepkört. Ámbár a *monitor* szinte mindig valamilyen eszközt jelent, mint a *traktor*, a *motor*, a *konnektor* és társaik, de a latin eredetiben és a latin-magyarban nincs igei jelentése. Az angolban viszont ige is, és ennek folyamatos igenevét képezik az *-ing* képző hozzáadásával. Ettől a szó újabb szerepeket is nyer, alakíthat melléknévet (*-ó*, *-ő*), határozószót, határozói igenevét (*-va*, *-ve*) és elvont főnevet (*-ás*, *-és*). Melyik szerepben díszel az *-ing* a magyar újsághírben, illetve a kormánybiztosi nyilatkozatban? Véleményem szerint itt a *monitorozás* felfüggesztéséről van szó. Csakhogy a magyar nem lepusztult nyelv, és egy szótőhöz csatolt képzőkkel és ragokkal számos (vagy számtalan) jelentésárnyalatot tud egyértelműen kifejezni. Ha tehát már átvettük a *monitor*-t – inkább a latinból, mint az angoltól –, ez még nem jelenti azt, hogy a szegényes és többértelmű angol képzőt is át kell vennünk. Lehet, hogy van olyan nyelvész, akinek ez tetszik, mert modernnek tartja, és lehet, hogy van olyan tiszai halász, aki az említett *monitorozás* hallatán azt hiszi, hogy a Tiszán kis hadihajóról akarják üldözni a ciánt. Hiába, mindenkinek nem lehet egyszerre eleget tenni.

Az *-ing*-et is többször átvettük már, de a szótővel együtt, úgy, hogy a magyar fül sohasem érezte benne a *tő* + képző összetételt. Pl. a *klíring* szóban (*clearing* = tisztázás), amely kölcsönös tartozások és követelések elszámolásakor a végén meglévő különbség kiegyenlítését jelenti, anélkül, hogy a *clear* szót ismernünk kellene. A *tréníng*-ben, ahol a szó töve, a „trén” (azaz *train*) külön életet él(t), a 'vonat' és 'vontatás' jelentést átveve a hadsereg ellátását, egyes magyartással a *hadtáp*-ot jelentette. A nem túl fejlett osztrák–magyar hadseregben ez nagyrészt lovas szekerek használatával történt, és ma már nem él. Itt van helyette a *logisztika*, amelyben sok logikát ugyan nem találunk, majmolási ösztönt annál inkább, és nemcsak a hadsereg él vele.

Az *-ing*-hez hasonlít a *-ment* használata, például a *menedzsment*-ben. Nem elég, hogy *igazgató*, *ügyvezető*, netalán *ügyvezető igazgató* helyett *menedzser*-t (névjegyben *manager*-t) kell mondanunk és írunk (nehogy még megsértődjenek!), a multi cég szóvivője (sajtóreferense?) nem a cég *vezetősége* vagy *igazgatósága* nevében szól, hanem a *menedzsment*-ében. Az angol *manage* (intéz) ige származéka a *manager* (intéző) és a *management* (vezető testület). A *manage* igei jelentését a magyar nyelvérzék nem ismeri (én *menedzsek*, te *menedzsesz* stb.), hanem hozzátesszi az *-l* ige képzőt, és lésszen *menedzsel* ige tárgyias és tárgyatlan ragozással és további képzőkkel, pl. a *menedzselhetőség* szóban. A magyarban a *-ment* képzőnek a *-ság*, *-ség* felelne meg, nem pedig az *-ás*, *-és*, ahogy azt félmagyarul beszélő és író személyek képzélik, akik a *vezetés* határozatairól, az *igazgatás* intézkedéseiről nyilatkoznak a *vezetőség*, illetve az *igazgatóság* helyett és nevében.

Az angol nyelv lepusztultságához tartozik, hogy sokszor az *-ing*-et vagy a *-ment*-et vagy a hasonló képzőt is megtaka-

rítja, mikor egyik szófajból a másikba, egyik mondatrészről a másikra tér át egyazon szóalak használatával. De a mai magyar szóbeszéd ide is követi példaképét. A régi, latinos korban megtanultuk és megszoktuk a *maximum*, *minimum*, a *maximális*, *minimális*, *maximálisan*, *minimálisan* szavak egymástól különböző jelentését és használatát, főnévi, melléknévi és határozói szerepben. Azok is tudták ezt, akik életükben egyetlen latinórán sem vettek részt. Sőt háborús időszakainkban helyet kért magának a *maximál* ige és ennek *maximált* alakú szenvedő ige neve a fő élelmiszerek árával kapcsolatban. Viszont *minimalizálni* bizonyos munkabéreket, adókat, levonásokat lehet vagy kell manapság. Miért jutott ez eszembe? Azért, mert napjainkban a meteorológia mutatók szóvivő hölgye a képernyőn következetesen *maximum hőmérséklet*-eket, *minimum hőfok*-okat emleget, amúgy ánglus módra. Ő maga találta ki, vagy mások írják meg így neki, ki tudja? A sportnyelvben is hódít az ilyen szóhasználat az eredményekre, teljesítményekre vonatkoztatva, kiszorítva a *legnagyobb*-at, a *legmagasabb*-at, a *csúcs*-ot, sőt, mi több, a *maximális*-t és a *minimális*-t is. Ha a meteorológiai jelentésben mégis magyarul ismertetik a hőmérsékleti adatokat, akkor örömlöket egy lejáratos szóvirággal hűtik le ekképpen: a *hőmérő higany-szála* eddig meg eddig *kúszott* (*kúszik*) *fel*, illetve *le*. A szibériai, alaskai lekúszásban nem zavarja a mi meteorológusainkat az a tény sem, hogy a higany -43 °C-on megfagy, és nem kúszik sehová. Időközben pedig a higanyos hőmérő lassanként már utolsó alkalmazásából, a lázmérésből is ki fog kopni.

Visszatérve az angol képzők és ragok kérdéséhez, úgy látom, hogy a magyar beszélő viszonylag könnyen megtanulja és átveszi az angol főnevet, ha az számára új dolgot jelöl, ritkábban egy-egy igt is, de ezeket beszédében magyarul ragozza és képezi tovább. Közismert az Amerikába vándorolt magyar ember mondata: „Drájjvolom a káromat”, azaz vezetem az autómot. Ha azt mondaná, hogy „Áj drájjv máj kár”, akkor már csak amerikai volna, de nem magyar ember. És ma már itthon is gondolnunk kell(ene) nyelvünk nyelvtanának (csontvázának) megőrzésére, és ezért is figyelniünk kell(ene) arra, hogy csak a pótolhatatlan szavakat vegyük át, és azokat is csak alapalakjukban.

Hajdu Ferenc

Nyelvész-lelet

BONUS.COM

Az Egyesült Államok legnagyobb gyerekeknek készült site-ja.
C/C++, Java, CGI, script
(Unix shell, python, awk)
PROGRAMOZÓKAT KERES.

Amit elvárunk:

Gyors, hatékony munkavégzés. Jó probléma megoldó készség.

Amit kínálunk:

Szakmai kihívás, versenyképes jövedelem,
izgalmas, érdekes feladatok.

Ha a <http://www.bonus.hu/feladat/> címen olvasható feladatok nem riasztanak el, és szeretnél részt venni egy dinamikus csapat munkájában, küld el szakmai önéletrajzodat az alábbi email címre: munka@bonus.com vagy a következő fax számra: 355-2293.

„Amit elvárunk” az újságtól, az elsősorban a helyes írás lene! (Beküldte Láng Miklós olvasónk, lapunk számos rejtvényének szerzője. Azt a rejtvényt, hogy egy fontosnak szánt hirdetésbe hogyan kerülhet bele ilyen durva típushiba, vele együtt mi sem tudjuk megoldani.)

Már a minőségről sem tudunk beszélni? Dehogynem! Szabatosan el tudjuk mondani, hogyha egy termék, szolgáltatás jó vagy rossz. Mégis, mintha egy kis baj lenne a minőség nyelvezetével. Új jelenségek, új fogalmak érkeznek – s olykor idegen vagy rossz nyelvi köntösben. A nyelvművelés a minőségi (igényes) nyelvhasználatért száll síkra (persze nem csak a minőségügyben)!

Minőségügy – magyarul

A KÁF évtizedekig jól bejárattott mozaikszó volt. Jelentése: *Kiváló Áruk Fóruma*. Ez jelentette a jó minőségű terméket. A rendszerváltozással azután új alapokra helyeződött a minőségügy. Megjelentek a minőségtanúsító cégek, amelyek a fejlett világban kialakult módon nemzetközi szabványok szerint minősítik a termékeket. Ennek kapcsán új, nemzetközi mozaikszókkal találkozunk (ISO, TQM stb.). A magasabb minőségügyi kultúra elérését kívánja szolgálni a *nemzeti minőségpolitika*, valamint a *minőségügyi program* (kedvelik ezeket csupa nagybetűvel írni, de így is meggyőző); az *Európai Kiválóság Díj* (1988) mintájára létrejött a *Nemzeti Minőségi Díj* (1996), megalakult a *Nemzeti Minőségi Klub* stb. Mennyi minőség! 2000-ben különösen reflektorfénybe került az Európai Kiválóság Díj, mert négy magyar vállalat jutott a döntőbe, s egész Kelet-Közép-Európából elsőként az egyik kategóriában egy magyar cég lett a fődíjas.

Persze más szinteken is folyik a hazai minőség népszerűsítése. 1995-ben megalakult az egyébként igen félreérthető *Vásárolj magyarul!* elnevezésű egyesület és mozgalom (nyilván az angol *Buy in English* mintájára). Egy ideig sokat hallottunk róla, s nem hallgathatjuk el, hogy a név meglehetősen furcsa: persze, hogy *magyarul* vásárolunk; de ebből nem következik, hogy a magyar terméket részesítjük előnyben. Jobb nevet választott a *MÁK* (a *Magyar Áruk Klubja*, 1998), amely a *Hajrá, Hazai!* (igaz, jobb lenne kisbetűvel: *hazai*) jelszóval lépett a közönség elé.

Sokan szeretnék tenni azért, hogy általában a szakmai nyelvek, jelen esetben a minőségügyi szakszókincse továbbra is magyar maradjon. A nyelvészek itt sem maradhatnak egyedül, szükség van a gazdasági szakemberekre. Többek között ilyen céllal alakult meg 2000-ben a Magyar Terminológiai Társaság, illetve a Műszakiak a Magyar Nyelvért Egyesület.

Minőségi iskola, minőségi diák?

Pályázat alapján jelentkezhetnek tanárok minőségfejlesztő programra, amelyen megtanulhatják az iskolai minőségi szabvány alapjait. Biztos nem haszontalan megismerkedni az iskolai nyilvánosság szószólóinak, a diákújságíróknak az iskola és az osztály minőségéről kialakított véleményével. (A felmérését a TÜV Rheinland Közép- és Kelet-európai Csoportjának munkatársai készítették 2000. július 12-én a Diák- és Ifjúsági Újságírók Országos Egyesületének táborában.) A

felmérés azt mutatja, hogy a diákújságírók szerint az iskolai minőséget leginkább az oktatási rendszer, a közös program, a hírnév, a fejlődés, a szervezethez, a tanár-diák kapcsolat, a vezetésbeli problémák befolyásolják. Érdekes, hogy az oktatás színvonala ilyen megfogalmazásban nem szerepelt, de több véleményben szétosztva igen (oktatási rendszer, hírnév, tanár, nevelés).

Az osztálybeli minőségben a legfontosabb a közösség, itt már megfogalmazódott az oktatás színvonala, a tanár-diák kapcsolat, a társas viszonyok stb.

Hisszük és reméljük, hogy az iskolai, az osztálybeli életet, minőséget jótékonyan befolyásolja például az anyanyelvel kapcsolatos szakmai-közösségi munka (Beszélni nehéz-, nyelvművelő, színjátszó, diákújságírók), s igen jól tesz az iskola – a diákok által is sokra tartott – hírnevének az ezen a téren elért siker (rendezvények, mozgalmak, versenyek).

Minőségi?

Bányai Ferencné (Zalaszentiván) kérdezi, hogy helyes-e a *minőségi* kifejezést önmagában szuperlatívuszként használni, tehát: ez *minőségi termék*, ez *minőségi áru*. Hiszen ő csak jó vagy rossz minőségű árut ismer.

A Nyelvművelő kézikönyv (Bp., 1996. 386) is foglalkozik ezzel a kérdéssel. Eredeti jelentésében, kifejezések jelzőjeként kifogástalan: *minőségi ellenőrzés* (újabbban: minőségellenőrzés), *minőségi kifogás*, *minőségi változás*. Az olvasónk által kifogásolt jelenséget kerüldönek tartja: „Minősítő jellegű, 'elsőrangú, kiváló, értékes, igen jó' értelemben való pusztá használata viszont kissé hivatalos ízű, illetve pongyola: *minőségi bor*, *munka*, *kiszolgálás* stb.” Olvasónk tehát jól érzett rá egy új nyelvi jelenségre. Jobb, ha azt mondjuk, *jó minőségű bor* vagy éppen ellenkezőleg: *rossz minőségű bor*, *kiváló minőségű munka* vagy éppen: *pocsék minőségű munka*, *kiváló iskola* vagy éppen: *rossz iskola*.

Kiváló cégérek

Az *én cégérem* címmel az EU-33 Közösségfejlesztő Egyesület az Anyanyelvért Szövetségével karöltve országos cég- és üzletnévpályázatot hirdetett ötletes és magyaros elnevezésekre. Tizenkaptak kitüntetést oklevelet, hatan dicséretet (az ajánlók jutalmát), amelyet 2000. december 13-án a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban vehettek át. Kitüntetést kaptak: *Árgus-szem* (biztonsági és magánnyomozó), *Barangoló*

(egy szolgáltatás), *Csirke Fogó* (baromfi-termékek boltja), *Deákné vászna* (rövid-áru-, méteráru-szaküzlet), *Elhordó Gábor Borboltja* (bormagykereskedés), *Foxi Taxi* (kisállatszallító), *Hideg Burkoló* (szendvics- és salátabár), *Jég-pék* (fagyasztott élelmiszer), *Megcsi-pi-pi* (gyorsétkező), *Rézkatlan Kft.* (szeszfözde). Dicséret: *Úri huncutságok boltja* (régiségüzlet), *Mc Kiwan's* (szendvicsüzlet), *Lúdtalp Bt.* (gyógyászati segédeszköz), *Kürtölő* (on-line újság), *Kutyavilág* (állateledel-bolt), *Blúzeum* (ruhaüzlet). Az egyesület az idén is meg kívánja hirdetni a névpályázatot.

Kiváló diákújságírók

Az Édes Anyanyelvünk 2000/5. számának címloldalán bíráló írást jelentettünk meg egyes diáklapok stílusáról. Ezt szeretnénk ellensúlyozni egy „mintacikkkel”, amely a Diák- és Ifjúsági Újságírók Országos Egyesülete 2000. októberi székesfehérvári médiahétfőjén első díjat kapott. A kiváló diákcikk (jegyzet) hamarosan bekerül az egyik középiskolai nyelvtankönyvbe is!

A láng

1848. március 14.

Halk sercegés hasított az éjszakába: gyufát, majd arról gyertyát gyújtottak.

„Megszülettem. Egy kis láng, melynek az élete rövid, de soha nem lehet tudni, mire lesz képes, minek lesz elindítója. Egy férfi jött, kezében tollal, papírral, majd valamit írni kezdett. Arca fakó volt és színtelen. De én éreztem valamit, egy szikrát, mely arra várt, hogy elborítsa elméjét. Arca már nem azé volt, aki az előbb ide ült. Egy új embert láttam, kinek szeme szinte lángban égett, miközben a sorokat róta. Olyan embert láttam, aki le akarja vetni láncait, hogy börtönéből kitörjön. A belsejében eddig lappangó kis szikra tüzet fogott, és hamarosan őrlítő forróság öntötte el: a harc heve. Mert megérezte jövőjét, azt, mi történni fog, de nem bánta. Ő csak írt, rendíthetetlenül. Tudta: a holnapi nap nagy nap lesz. Már hallani lehetett, hogy miközben írja a versét, mondja a refrént: ... rabok tovább nem leszünk!

Letette a tollat. Érezte: eljött az idő. Elfújta a gyertyát, de én még éltem. Nem, nem a gyertya lángja voltam, hanem az óvé, az ő lelkeben éltem. Ott voltam szívében, miközben a Nemzeti dalt írta, ott voltam, mikor először elszavalta, és ott voltam, mikor meghalt...”

De a láng tovább élt. Ő mindannyiunk szívében ott van, ég, míg álmaink meg nem valósulnak, vagy míg el nem nyel a feledés homálya.

Tóth Gyula Miklós
(JAK Magazin, Székesfehérvár)

Az Édes Anyanyelvünk minőségügyi oldalát a Gazdasági Minisztérium szakmai támogatásával készítettük.

A magyar kísérleti beszédkutatás története

Állandó kiállítás a Kempelen Farkas Beszédkutató Laboratóriumban

Szent-Györgyi Albert kérdése egyben válasz is: „Milyen más alapokra lehet a jövőt építeni, mint a múltra?” A múlt ismerete minden tudományban nélkülözhetetlen; ennek a gondolatnak a jegyében jött létre az MTA Nyelvtudományi Intézetének Kempelen Farkas Beszédkutató Laboratóriumában *A magyar kísérleti beszédkutatás története* című állandó kiállítás. A kiállításon az elmúlt több mint kétszáz év kísérleti eszközei, berendezései, műszerei láthatók. Ezek révén megismerhetők az az út, amelyet a hazai beszédkutatás napjainkig bejárt. A kiállított tárgyak, műszerek és berendezések jó része működtethető, így a látogatóknak nemcsak a leírások alapján kell elképzelniük, hogy miként dolgoztak elődeink, hanem tapasztalhatják is azt. A kiállítás a jelen eredményeivel zárul, olyan eljárásokat mutat be, amelyeket a társadalom legkülönbözőbb területein használnak (oktatás, informatika, gyógypedagógia stb.). Olyan tárlatot tekinthet meg a látogató, amelyhez nem kell szaktudás, csupán érdeklődés azíránt, hogyan beszélünk, mit csinálunk, amikor a hangokat ejtjük, milyen a beszédünk hangzása, hogyan készíthető „lenyomat” arról, amit mondunk, vagy hogy milyen eredményei lehetnek a beszéd kutatásának.

A kísérleti fonetika kezdeteit a nemzetközi tudományosságban általában a 19. század második felére teszik, pedig jó egy évszázaddal korábban írtak meg az első kísérleti eredményeken alapuló könyvet a beszéd képzéséről. A szerző, Kempelen Farkas magyar nemes, polihisztor egyben az első alkalmazott fonetikus is volt. Huszonkét éves munkával beszélőgépet épített, amely emberi hangképzés nélkül képes volt szavak és rövid mondatok ejtésére. A mechanikusan működtethető beszélőgép jelentőségét egyrészt az adta, hogy az alkotó bebizonyította, az emberi beszéd létrehozható mesterségesen. Másrészt a beszélőgép építéséhez nagyon pontosan meg kellett ismerni az emberi kiejtés legapróbb részleteit is, hogy azokat a lehető legnagyobb mértékben lehessen valamiképpen utánozni. Kempelen a beszélőgéppel jóval megelőzte korát, és megnyitotta az ember-gép kommunikáció lehetőségét. Élete nagy bánata volt, hogy „játékszernek” tartott alkotása, a sakkozó automata (a sakkozó török) hozott igazi sikert és elismerést számára, nem pedig a tudományos szempontból valóban nagy értékű beszélőgép. A Kempelen-féle beszélőgépet magyar fonetikusok újraépítik az eredeti leírások és rajzok alapján. A modell a Millenniumi Kiállítás- és Rendezvényközpontban lesz először látható 2001 tavaszán.

Mintegy száz évvel Kempelen után a magyarországi kísérleti beszédkutatás több tudományterületen indult meg, a nyelvészeti fonetikán kívül a gégészetben, a gyógypedagógiában és a fizikában. A 19. század végén, a 20. század elején a fonetikusok rendszerint saját eszközeikkel dolgoztak, ezek jó részének leírását ma már csak tanulmányaik őrzik. A kiállításon látható egy olyan palatográf, amelyhez hasonlót például Balassa József használt a 20. század elejétől. A mai műszerekhez képest nagyméretű eszköz lehetővé tette annak megfigyelését, hogyan érintkezik a nyelv és a szájadlás a különböző beszédhangok képzésekor. Az első eredmények „tudományos eufóriát” idéztek elő, sokan úgy gondolták, hogy az eszközökkel számos gyakorlati probléma azonnal megoldható lesz, például a beszédhibák javítása. Noha ezek az elvárások nem teljesültek közvetlenül, a tudományág – nemritkán a kutatók hihetetlen fantáziájának következtében – rendkívüli fejlődésnek indult. Összehasonlítható mérési adatokhoz még a pa-

tikamerleget is megpróbálták felhasználni, ahogyan az az eljárást ismertető tablón olvasható.

Már 1912-ben közöltek ún. rezgésképeket beszédhangokról, vagyis a kutatás nem csupán a hangképzésre, hanem a hangzás sajátosságaira is kiterjedt. A harmincas évek egyik legnépszerűbb eszköze a kimográf volt, amit a beszédhangok rezgésképeinek közvetlen mérésére használtak.

A beszéd egyre korszerűbb rögzíthetősége, a röntgenográfia, valamint a különböző elektromos eszközök újabb és újabb vizsgálati lehetőségeket tártak fel. Mindezek következtében megkezdődik a kísérleti beszédkutatás virágkora, amelynek csúcsa a „látható beszéd” módszerének létrejötte (a negyvenes évek vége felé). Ez azt jelentette, hogy a rögzített beszédről ún. lenyomatokat készített a berendezés, amely az idő változásában jelenítette meg a beszédhangok és hangkapcsolatok különféle elemeit. Így nagyon pontosan elemezhetővé váltak az időszerkezetek, a frekvenciaváltozások, a dinamikai különbségek. A regisztrátumra 2,4 másodpercnyi beszédet lehetett kiírni (ez az idő egy rövidebb mondatnak felel meg). A kiállításon látható a laboratóriumnak első ilyen berendezése, a ma is működő Sona-Graph az ötvenes évekből. Műszer családot fejlesztettek ki, amelyek a beszéd képzésének és hangzásának különféle sajátosságait elemezték, sőt lehetőség nyílt az elhangzó beszéd bizonyos változtatásaira, ezáltal a beszéd feldolgozásának, megértésének és érthetőségének vizsgálatára.

Kempelen Farkas sakkautomatája

Mára már múzeumi érdekesség a fonetikai kutatásokban használt első számítógép, a PDP, amely akkora, mint egy kisebb szekrény, teljesítménye pedig a gyorsan gyermekjártékká vált Commodore számítógépekével azonos. A különböző vizsgálatok, elemzési adatok összegzésének alkalmazási eredményeként megvalósult a számítógépes beszéd szintézis magyar nyelven, vagyis kétszáz évvel Kempelen után újra megépült a „beszélőgép”, amelynek legfejlettebb változata jól kielégíti a hallgató igényeit.

Ezzel megérkeztünk a kísérleti beszédkutatás jelenéhez. Tabló szemlélteti azt a modern számítógépes rendszert, amely mintegy magában foglalja az addig látott elemzési módszereket, műszereket és berendezéseket. A magyar beszédkutatás jelen eredményeinek egyike, a mesterséges beszéd alapuló hallásszűrési eljárás, ami magyar szabadalom volt, a kiállításon ki is próbálható. Számos további eredményből is ízelítőt kap a kiállítás látogatója. Ilyen a beszédészlelési folyamatok diagnosztikája, a beszéd alapuló beszélőfelismerés sajátosságai vagy a beszéd képes-hangos oktató programja számítógépen, amelyet bárki kipróbálhat.

A kiállítást a Kempelen Farkas Beszédkutató Laboratórium munkatársai tervezték meg és hozták létre azzal a meggyőződéssel, hogy az elődök munkájának és eredményeinek ismerete hozzásegít a múlt és a jelen megfelelő értékeléséhez, sőt a jövő kutatási irányainak kijelöléséhez is.

A kiállítást a Kempelen Farkas Beszédkutató Laboratórium munkatársai tervezték meg és hozták létre azzal a meggyőződéssel, hogy az elődök munkájának és eredményeinek ismerete hozzásegít a múlt és a jelen megfelelő értékeléséhez, sőt a jövő kutatási irányainak kijelöléséhez is.

A kiállítás előzetes időpont-egyeztetés után tekinthető meg. Kérésre a laboratórium munkatársai vezetést biztosítanak, ami azt is jelenti, hogy ekkor a műszerek és berendezések működés közben is láthatók. Telefon: 321-4830, 172-es mellék. Cím: 1068 Budapest, Benczúr u. 33. IV. emelet.

Gósy Mária

Szórendi fertőzés. A nyelvtani idegenszerűség még veszélyesebb a nyelvre, mint az idegen szó. Itt pedig már krónikus betegségről van szó. Kemény Gábor az áprilisi számban megjelent Nyelvi mozaikjában többek között az idegenesen megfordított neveket, feliratokat ostromozta („Palack boros”). Még korábban Hajdu Ferenc írt „Elnök, Magyar Köztársaság” címen a televízió furcsa szokása ellen, hogy előbb teszik ki a tisztséget, csak utána az intézményt, ahol az illető azt betölti, ellentétben a rendes magyar birtokviszonnyal. Ezt a cikket, miután láthatólag nem olvasták tévések, elküldtem nekik, kiegészítve a következő magyarázattal: „Az elnök, igazgató, osztályvezető stb. nem a foglalkozása az illetőnek, csak a pillanatnyi beosztása, csak birtokviszonyban van értelme, azzal együtt, hogy minek az elnöke. Akár több ilyen funkciója is lehet...” Ebből sem értettek. Még egyértelműbben: a jelző – a birtokos és a minősítő vagy kijelölő jelző is – a magyarban megelőzi a jelzett szót. Tehát X. Y., a Rektori Konferencia elnöke vagy V. Z., a Magyar Villamosági Művek vezérigazgatója. Nem tudom, milyen nyelven van a Csemege Julius Meinl, mert németül a csemege-t nem értik, magyarul viszont legfeljebb Julius Meinl Csemege lehetne (a háború előtt még Julius Meinl nevét is lefordították Meinl Gyulá-ra), és félreértés ne essék, a gyógyszerárakban kapható Vitamin C-t nem nekünk szánták. Csak Béres József gyárt valódi magyar C-vitamint.

Eme újságírók. Talán némi nosztalgizálás, finomkodás lehet abban, hogy az utóbbi időben gyakran találkozni az *eme/ama* névmással. *Emez, amaz* viszont sohasem fordul elő. Úgy látszik, sem a „választékosan” fogalmazó szerzők, sem a szerkesztők nem tudják, hogy a fentiek az *e/ez, a/az* mutató névmások bővített változatai, tehát ugyanúgy illeszkedniük kell: *eme gondolat, de emez ókori bölcsesség, emez apparátus, emez áldatlan viszonyok, emez ötlete, emez önbíráskodás, amaz épület, amaz axióma*, nem pedig „eme ókori bölcsesség” stb. Aki nem tud arabusul, ne beszéljen arabusul! Vagy tanuljon meg!

Majd, majd, majd. Igeidőkből elég szegények vagyunk. Régen volt elbeszélő múltunk (*mondá*), régmúltunk (*mondotta vala*), egyszerű jövő időnk is (*mondandja*), ezek mind kihaltak, csak az egyetlen *t-s* múlt időnk maradt, és egyetlen összetett jövőnk, a *fog-os*. Most még ez utóbbit is veszély fenyegeti. Az még rendben van, hogy nem kell kitenni a jövő idő segédigéjét, ha a mondatban szereplő időhatározó egyértelműen utal a jövőre, vagy már az előzményekből tudjuk, hogy jövőbeli cselekvésről, történésről van szó. Az már kevésbé szerencsés, ha minden olyan esetben, amikor ilyen utalás nincs, becsempészik a *majd* szócskát, hogy az összetett igeidőt elkerüljék. Ez elvileg nem hiba, csak nem volna szerencsés, ha a *majd* kiszorítaná a *fog*-ot. Teljesen fölösleges a *majd*

olyankor, ha időhatározó is van a mondatban, pl. „... a Vasasnál dolgozik majd a következő évadban.” „Délután a hőmérséklet 10° körül alakul majd.” „A karcsúsított közlekedési minisztériumot új miniszter irányítja majd.” A *majd*-nak van szerepe, stílusértéke. Néha fenyegetést, néha halogatást fejez ki: „*Majd* adok én neked!”, „*Majd* holnap.” De túl gyakori, indokolatlan használata modoroság.

Követően, megelőzően. Valószínűleg a jogász nyelvől terjedt el ez a körülményesség: „Időközben kiderült, hogy a ... vállalat üzletlétsze sem a vásárlást megelőzően, sem azt követően a taggyűlés által felosztásra nem került.” Ez rendes magyarsággal így hangzana: „Időközben kiderült, hogy a taggyűlés a vállalat üzletlétszét sem a vásárlás előtt, sem azután nem osztotta fel.” Így harminckét betűhellyel rövidebb. (A szórend is megérne egy cikket, a *kerül*-lel kapcsolatban pedig már többször hánytam a borsót a falra, most azonban inkább a névutó-pótlókkal foglalkozom.) „Az igazolást a KSH csak január 18-án adta ki, a fellebbező pedig csak ezt követő néhány nappal kapta kézhez.” Mennyivel egyszerűbb volna: „csak néhány nappal később vagy ezután néhány nappal!” Miért gondolják, hogy elegánsabb a bonyolult fogalmazás? Csak arra jó, hogy maguk is belekeveredjenek. (Gondolom, az olvasó észrevette, mennyire sántít ez a mondat.)

A ragok névutókból lettek: „*hodu utu reá*” > *hadí útra*, „*timnice beleül*” > *tömlőcéből*. Más névutók pedig ragos főnevekből keletkeztek: *szertint* (szer), *között* (köz). Egyes ragos főnevek annyira újonnan alakultak névutókká, hogy még világosan érezzük az összetevőket: *részére, számára* – sokan még a névelőt is kiteszik eléjük (*a részére, a számára*). A magyar nyelv egyik legfőbb jellegzetessége a tömörség. Négy sor német szövegből három lesz magyarul. A régi magyar nyelv még tömörebb volt, mint a mai. Az Ómagyar Mária-siralom „ézes mézül” kifejezését ma így mondanánk: *édes, mint a méz*. A magyar nyelv egyik legfőbb értékét rontja a terjengősség divatja; ahol elég volna rag, névutót használnak: *-nak/-nek* helyett *részére, számára*, ahol elég volna a névutó, oda ragos, igeneves szó szerkezetet tesznek. *Előtt* helyett *megelőzően, után* helyett *követően*. Nem lehet felütni az újságot, bekapcsolni a rádiót úgy, hogy ne ütközne az ember legalább két „követő”-be. „A kiszagda politikus ezt követően részletesen ismertette...” Mindjárt a következő hasábjában: „... merényletet követtek el ellene, és ezt követően a »családi tanács« úgy döntött...” „A budapesti ünnepséget követően...” Miért nem jó az, hogy „a budapesti ünnepség után”? „Ezt követően a tagok meghozták döntésüket.” Kérem, ne kövessék ezt a példát! *Ezután* használják inkább az *után*-t!

Buvári Márta

Egy kis nyelvi utazás

Ha az ember nyaralni megy, szereti a hétköznapi gondjait elfelejteni, szeret mással foglalkozni, mint amit egész évben csinál. Engem ennek ellenére már az utazás első perceitől fogva lekötöttek a nyelvi érdekességek.

Ellátásunk *all inclusive* volt. Erre a *teljes ellátás, teljes panzió* azért nem tökéletes, mert az étkezés mellett a szálloda szinte minden szolgáltatása benne van a részvételi díjban. Az eredeti szó kiejtését persze tisztázni kellene.

A repülőtéren *(be)checkoltunk* (*becsekol, becsekkol?*), vagyis érvényes repülőjeggyel bejelentkeztünk a járatra.

A szállodában *animációs programokat* szervező munkatárs is dolgozik, az *animátor*, aki jó hangulatot, vidámságot igyekszik teremteni.

A *pool-bar* az úszómedence mellett lévő bár a szálloda kertjében. A vízi eszközök közül a *banánhajó* nemcsak élvezetes szórakozást nyújt, de találó szó is (igaz, fordítás!), ám hogyan mondjuk magyarul a *jet-ski*-t?

A *nap*-előtagú összetett szavak egy része voltaképpen a *napozás*-t rövidíti, így növekszik a jelentéstömörítő összetételek száma. Régebbi a *napolaj*, újabb a *naptej* (egyébként a német vagy az angol szó tükörfordítása lehet: *Sonnenmilch, sunmilk*). A

tej szó jelentése a szépségápolásban: jól kenhető, folyékonyabb, általában fehér krém. A *napágy* a tengerparton a *napozóágyat* jelenti.

Megtanultunk arabul köszönni: *Aszlema!* – *Beszlema!*, mondtuk is nagy örömmel. Az árusok viszont *Szervusz!*-szal válaszoltak, pedig csak keveset hallottak a mi magyar beszédünkből. „*Nem drága!*”, „*Magnéz!*” (vagyis *megnéz*) – hallottuk mindenkitől. Lenyűgöző volt, hogy alkudozás közben milyen pontosan ismételték meg szavainkat, érdeklődtek a számok iránt, mert meg akarták tanulni őket. Néhány tréfás kedvű honfitársunk a „*Szervusz, vízibusz!*”-t tanította meg az arab árusoknak, jókat derültünk rajta. Egy héttel később ezt is hallottuk a bazárban: „*Nem vízibusz! Trolibusz!*”. Az volt a benyomásunk, hogy újabb tréfaként bővítették a magyar turisták az arabok magyar szókinését. Ezt azonban már nem találtuk nagyon viccesnek.

Hogy jó szó-e a *telepített idegenvezető*, kérdéses, de szolgáltatásként biztos az. Egy idegen kultúrában segít eligazodni. Ha szerencsénk van, a nyelvi kérdésekben is.

Dede Éva

Árpád vezér mint apagyilkos és a zomotor

A közelmúltban egy napilapban olvashattuk: „A jó múltkorjában elmerengtem ezen a régi szép szón, amelyet Juhász Gyulánál olvastam volt. Sejtésem szerint tán még halotti tort is jelenthet. Egy kedves olvasónom felhívott, és tájékoztatott, hogy nem járok messze a valóságtól: Jókainál két novellában is »tetemrehívást« jelent a szó. Köszönet érte” (Temesi Ferenc: Vegyes vágott. Magyar Nemzet, 2000. november 4., 35).

Nos: főlősleges egyéni sejtésekre hagyatkozni, hiszen a Juhász Gyula költői nyelvének szótára (Budapest, 1972) megadja a költőnél kétszer is felbukkanó *zomotor* szó jelentését: 'szomorú tor'; s azt is közli a szótár, hogy valószínűleg Jókai Mór nyomán használja a költő. Az egyik előfordulási helyet idézzük: „Adyval ültünk. *Zomotor* / Nem szomorúbb, mint ez a régi bálunk. / Viraszta vártuk, hogy kopog / Halálunk!” (Nefelejcs). (A másik vers, amelyben Juhász Gyula leírta a szót, a Gyászinduló című.) Aki pedig felüti az elmúlt évek Jókai-kiadásához tartozó szótárt, ugyancsak megtalálja a szót azzal a magyarázattal, hogy temetést, bajnoki játékokkal egybekötött halotti tort jelent (Jókai-szótár A–K, L–Z. Unikornis Kiadó, Budapest, év nélkül). Más szótárakban nem lelhető föl a *zomotor*, sem az e századi értelmező és nyelvjárási szótárakban, sem a múlt századi szótárakban, gyűjteményekben, sem a régi magyar szavakat szótárokozó kiadványokban, sem pedig az etimológiai szótárakban.

Egy Pais Dezsőhöz fűződő anekdota szerint a jeles tudós így határozta meg az idő fogalmát: „Idő az, ami nincs.” Hasonló a helyzet a *zomotor*-ral is, ez a szó sincsen... Ám akkor honnan vették az írók? S honnan tudhatni, mit jelent?

Jókai Mór, aki a Levente című munkájában is leírta, akár Ipolyi Arnoldnak a hazai tudományosságban első és legnagyobb mitológiai tárgyú munkájában is olvashattott az ősi magyarok temetkezési szokásairól. Ipolyi szerint „az eltemetés utáni halotti bajvívó, lovagi játékokban, vendégeskedési, lakomai ünnepélyekben állott” az a tor, amely a haláleset okán persze szomorú tor volt. (Ipolyi munkája – Magyar mythologia. Pest, 1854 – az idők folyamán ötször, legutóbb 1987-ben hasonló kiadásban jelent meg.) Ipolyi pedig Szirmay Antal művére és Anonymusra hivatkozik, hogy a Zemplén megyei *Szomotor* falu neve örízte meg egy ilyen szomorú tor emlékéit, minthogy ott lett volna az a hely, „hol Laborc felakasztatott”. Szirmay Antal (1747–1812) író és történetíró, aki Zemplén megyei birtokos volt, főjegyző, udvari tanácsos, az eperjesi királyi tábla ülnöke, a 18–19. századi köznemeség életszemléletével áthatott történelmet írt; a magyar hu-

mor gazdag forrása az először 1804-ben megjelentetett Hungaria in parabolis, sive Commentarii in Adagia... című műve, amelyre a nagyváradi püspök, Ipolyi hivatkozik. Szirmay munkájából a 19. században mások is átvették a *szomorú tor* és a *Szomotor* falunév összekapcsolását, így Fényes Elek földrajzi és közgazdasági író a Magyarország geographiai szótárában, Lipszky János a Repertoriumában.

A *zomotor* rövid történetét már 1909-ben összefoglalta a Magyar Nyelvőr szerkesztősége, egyik olvasójának válaszolva. Azt is megírta a szerkesztőség, hogy a falunév, tehát a *Szomotor* – amelyet könnyű némi változtatással *Zomotor*-ra régiesíteni – minden bizonnyal szláv eredetű. A manapság Szlovákiához tartozó Felső-Bodrogközben lévő község neve valószínűleg pusztá személynévből jött létre magyar névadással, az alapjául szolgáló szláv szó: *сморъ*, amely 'szemlé'-t jelent, amint erről Kiss Lajosnak Földrajzi nevek etimológiai szótára című könyve (1988) tájékoztatja az olvasót.

A Magyar Nyelvőr hiába írta meg a *zomotor* rövid történetét, mintegy hat évtized múlva újra fölbukkant a népetimológikus magyarázat. Ezúttal a Tükör című lapban tudóskodott egy újságíró, Feticch Nándortól véve az alapismereteket, aki egy zempléni ásatás révén arra következtetett, hogy Álmos sírját találta meg, akit természetesen szintén meggyilkoltak, akárcsak a korábban említett Laborcot. A gyilkosságot palástolandó rendezték meg a nevezetes „szomorú tort”, s a helyet ezért hívják *Zomotor*-nak. A történeti és művelődéstörténeti szempontból, de nyelvészeti szempontból sem tartható szómagyarázatra Pais Dezső adott cáfolatot a Magyar Nyelvben (1968-ban és 1969-ben), minthogy a régész, muzeológus és ötvös Feticch (1900–1971) szintén ebben a folyóiratban igyekezett a sírlelethez kitalált történetét – amelyben Árpád (eleinte) mint apagyilkos szerepel – megvédeni, és egyúttal a *zomotor*-szófejtést is elhíttetni. Talán nem is kell mondanunk, a *Zomotor* ~ *Szomotor* az Álmos-gyilkosságot igazolja, a(z apa)gyilkosságot pedig a *zomotor*-t... Idem per idem.

A délibábos szófejtést nagyban elősegíthette, hogy a *zomotor* szó hangtete a hangszimbólika révén meglehetősen zord, lehangoló képzetársítást sugall, a 'szomorú tor' jelentést pedig éppen ez a hangtete segítette kitalálni. Mondottuk: *zomotor* szó sincsen – s hogy immár mégis van, irodalmi nyelvünk mutatja Jókai Mór, Juhász Gyula és talán mások műveiben.

Büky László

Elhurcolt hadifogoly

Jó húsz éve megmutattam édesanyámnak egy temetési búcsúztatót leírt változatát. Ma is emlékszem, milyen jót mosolygott egyik mondatán: „Az *elhurcolt hadifogoly*ban nem szenvedett-e ott a lelke mélyén a szenvedő Krisztus?”. Eltökélt szándékom volt: nem cikkezek a címben is látott kulcsszerkezetéről mindaddig, míg meg nem ismétlődik.

Nemrég aztán rám köszönt az egyik kalendáriumban: „A Szovjetunióban kiadott, az *elhurcolt hadifogolyok* és polgári deportáltak helyzetéről szóló Fehér Könyv úgy tudja, hogy Kárpátalján népszavazás döntött a csatlakozásról.”

Lehet-e szó – s ha lehet: mikor – „elhurcolt hadifogoly”-ról? Lehet: ha már mint hadifoglyot – ezen állapotban lévőt – hurcolták el. Mondjuk: az egyik hadifogolytáborból a másikba. Gondolom: minden olvasónk érzi, hogy a két idézett mondat egyikében sem erről van szó.

Hagyjuk hát el az *elhurcolt* jelzőt, s mindjárt napirendre térhetünk a dolog fölött! Reális a közlés, de szegényebb egy árnyalatnyival. Mind a két esetben mégiscsak ki kelle-

ne fejeződnie – ha már egyszer szóba hozott – az elhurcolás tényének is.

Ezen könnyen segíthetünk. Ne főnevet használjunk, hanem próbálkozzunk befejezett melléknévi igenévvel! A *hadifogoly* helyett mondjuk ezt: „hadifogságba vetett”. S ha az *elhurcolt* jelzőt eléje tesszük – akár és-sel, akár pedig (a vesszőt követően) *majd*-dal kapcsolva –, máris kiviláglik az időbeli egymásutánosságuk: „elhurcolt és/, majd hadifogságba vetett”. Sőt lehet még rövidebben is: a *hadifogságba hurcolt férfi*; a *hadifogságba hurcoltak*.

Ami pedig a szerencsésebb kifejeletet illeti: épp ugyanezen logikánál fogva nem ajánlom ezt sem: *visszatért hadifogoly*. Mert így bizony úgy is érthetjük, hogy visszaszállították az előző lágerbe, ahol már megkezdte szenvedéseit, megpróbáltatásait. Hasonlóan a főntebbiekhez, ezúttal is kifejezőbb és egyértelműbb lenne ez: a *hadifogságból vissza- vagy hazatért férfi*; a *hadifogságból vissza- vagy hazatérték*.

Holczér József

Szemérmes Saridon

Ezerszer volt már szó az idegen szavak ejtéséről, befogadásáról. Valószínű, hogy akkora bizonytalanság ezzel kapcsolatban egyik nyelvben sincs, mint a magyarban. Az angol, a francia, a német legtöbbször saját nyelvi normái szerint ejti a neki idegennek számító szavakat, nemigen veszi figyelembe az eredeti kiejtést, különösen akkor, ha „kisebb” nyelvekről van szó. (*Puskász, Kocsisz* volt legtöbbször *Puskás, Kocsis* neve.) A finn viszont idegen eredetű szavakat nem is nagyon fogad be. A magyar igen; ilyen szempontból olyan, mint az angol. A baj ott kezdődik, amikor sznobizmusból a magyar nyelvi normákat túllépve igyekeznek néhányan százszázalékosan megközelíteni az idegen nyelvi kiejtést. (Ami sohasem sikerül.)

Mostanában volt szó (2000. május) az amerikai *Micro-soft* cég gondjairól. Minden európai tévéadásban – az angolt leszámítva – *mikro*-nak ejtették, de a magyar bemon-dók és elemzők *májkro*-t mondtak. Mintha nem lenne *mik-robarázdás, mikroszkóp, mikroporózus* stb. szavunk. Tud-nia kell-e egy magyarnak más nyelvek ábécéjét? Arra gondolok, hogy az idegen rövidítések, betűszavak ejtésében fűlsértő magyar beszédben idegenesen *piédzsd*-t, *édzsbio*-t, *fauvé*-t, *enbié*-t és egyéb betűkapcsolatokat mondani. Arról nem is beszélve, hogy az angol kiejtést alkalmazzzák sokszor a francia, az olasz, a spanyol betűszavakra is, főként sportegyesületek és egyéb intézmények rövidítésében, betűnévében.

A spanyol bemon-dó *bébészé*-nek ejti a BBC-t, saját ábécéje szerint. Nem azt mondom, hogy ezt kell követ-nünk, de néhány valóban közismert betűszón kívül követ-hetnénk a magyar kiejtési normát, hiszen nem ismerhetjük még a legnépszerűbb nyelvek összes betűjének a nevét sem, nem beszélve a többitől. Nem szép dolog angolosan ejteni a francia, az olasz és a spanyol *h*-t, de a németet, a

görögöt sem. Egy jó kiejtést bizonyára tud mindenki: a magyart. Próbáljuk magyarul ejteni, esetleg megemlít-ve, hogy ezt és ezt az eredeti nyelven hogyan ejtik. Így csinálja sokszor a francia is, amikor például a sport-hírekben ismertetik a külföldi eredményeket: az *NHL*-ben ez és ez történt. Mondja az angol rövidítést is, de az *enasel* francia változat sem ritka. Nálunk még az is gúnyolódna az ilyen kiejtésen, aki annyit tud angolul, hogy *oké*.

A latin szavak kiejtésével nincs gond, ha a gyógy-szerek nevét kell mondani. Legalábbis az utóbbi idő-kig. Mindenki tudja, hogy a *Syncumar* szinkumar, a *Selenor* szelenor, a *Fenistil* fenisztíl, a *Semicillin* szemicillin és így tovább. Azaz: a latin *s* sz-nek ejten-dő. Megjelent egy újabb gyógyszer, a *SARIDON*. Reklámozzák hónapok óta, de valahogy az eddigi (ezer évnél is régebbi) kiejtési szabály nem érvényes rá! Egyszerű a magyarázat: kellemetlen hangzású *sz-szel* ejteni. Módosíthat-e ez egy szabályos kiejtési formán? Úgy gondolom, hogy nem. Ha minden gyógyszernev-ben a latin (görög?) *s* kiejtése *sz*, ne legyen kivétel a *Saridon* első betűje se! Vagy ilyen alapon ejtsünk ez-után *sarkofág*-ot, *sarkazmus*-t, *sargasszó*-t, *sar-díniá*-t? Vagy a magyar *szarvas, szarka* stb. szavakat félve kell kiejtenünk? Úgy gondolom, hogy az idegen szavak kiejtésével kapcsolatban egyébként is meglevő bizonytalanságot nem kellene újabbakkal bővíteni. Elég baj az, hogy – ha már a gyógyszereknél tartunk – *C-vitamin* helyett a magyartalan *Vitamin C* feliratot lát-juk a dobozokon. Még szerencse, hogy ezt (egyelő-re?) nem ejtik *szí*-nek, *csi*-nek vagy *szé*-nek...

Kovács József

Adatok Petőfi szókincséről

Mindeddig Petőfi Sándor az egyetlen magyar ember, akinek legalább az írásban fennmaradt szavait számszerűleg is teljességgel ismerhetjük. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének egy munkaközössége ugyanis – mintegy huszonöt éves munkával – feldolgozta Petőfi egész életművének a szókészletét, s ez a Petőfi-szótár négy vaskos kötetében, összesen csaknem négyezer kéthasábos szótároldalon egy idő óta rendelkezésünkre áll. (Az első kötet 1973-ban, az utolsó 1987-ben jelent meg az Akadémiai Kiadónál.)

Mit tartalmaz ez az Európa legmagasabb tudományos szintjén megvalósult írói szótár? Benne van Petőfi összes költeményeinek, prózai műveinek, leveleinek, idegenből való fordításainak s egyéb följegyzéseinek minden szava, Petőfi minden fennmaradt nyelvi adata. Ez a szótár a szavakat nemcsak értelmezi, hanem pontos idézetekkel be is mutatja, s róluk alapos nyelvtani és stilsztikai feldolgozást nyújtva a költő egész nyelvi világát és eszköztárát is köz-kincssé teszi.

Petőfinek minden szavát minden előfordulásában számba veszi ez a szótár. A IV. kötet végén közölt Függelékben részletes listát találunk a Petőfi összes műveiben legtöbbször előforduló szavakról. Ebből tudjuk, hogy a magyar nyelv leggyakrabban használt szava, az *a* – az határozott névelő nála is az első helyen áll a gyakoriságban, 30 501 előfordulással. Második leggyakoribb szava az *s* kötőszó (10 186 adattal). A harmadik helyet a *nem* határozószó és mondatszó foglalja el (7787), a negyediket a *van* ige és különféle alakjai (7504), az ötödiket a *hogy* kötőszó (6230), a hatodikat az *és* kötőszó (4664). Petőfi leggyakoribb névmása a 8. helyre sorolt az *mutató* névmás (3343), leggyakoribb helyneve az életművében

582-szer előforduló *Pest*. (*Erdély* neve 22-szer fordul elő nála, a *Tisza* 38-szor.)

Költőnkre igen jellemző egyedi szavainak nagy száma. Egész életművében egyetlenegyszer használja az *eliramlik* igét (Szeptember végén című versében), a *fővenyszőnyeg* főnevet (A Tisza címűben), a *korlátoztatik* szenvedő igét (A golyóban), a *zsványtanya* főnevet (a János vitézből). Érdekes, hogy mai nyelvünknek néhány fontos szava még teljesen hiányzik Petőfi életművéből: *állam, érdeklődés, postafordultával, tessék-lássék, városszerte* stb.

A Petőfi-szótár négy kötetében az önálló címszók együttes száma 22 719, de ez a szám több ezerrel növekszik, ha az igei szócikkekbe alcímszökként beépített főnévi, melléknévi és határozói ige-neveket külön szavaknak számítjuk. Megjegyzendő, hogy többel-mű címszavak is vannak a szótárban: *Pesti Divatlap, A. B.* (monogram *Adorján Boldizsár* nevének kiírása helyett), *asinus ad lyram* (latin nyelvű szépítő kifejezése annak, hogy valaki rossz verseket ír: számár a lírához). Az ilyen címszavakra való tekintettel nem azt állapíthatjuk meg összegzésül, hogy Petőfi életműve – a szavak nagy részének többszöri felhasználása folytán – 448 312 szövegszó terjedelmű, hanem azt, hogy ennyi szótározott nyelvi adatról épült fel Petőfi Sándor életműve.

Befejezésül még azt jegyzem ide, hogy a Petőfi-szótárban főnévi címszóból van a legtöbb, s utánuk az igei, majd a melléknévi címszók következnek. Negyedik helyen az 1045 határozószói cím-szó kíván említést. Ezek azonban 62 106 előfordulásukkal gyakori-ság szempontjából a harmadik helyet foglalják el Petőfi életművé-ben (a főnevek és az igék után).

Pásztor Emil

Argó vagy csak szándékos durvaság?

Az argó, zargon, szleng, azaz rétegnyelv régebben az egyes társadalmi rétegek, csoportok sajátos, egyéni nyelvhasználatát jelentette, amely általában szókinccsében tért el a köznyelvtől. Kialakulásának oka a társadalom egyes csoportjainak elkülönülési szándéka volt. Jellemző ez a századunk első felében (és korábban is) divatos szalonyelvre, az előkelő, de főleg sznob elemekből álló társaságok nyelvezetére, amely hemzsegett az idegen, főleg német és francia eredetű szavaktól: *flört, gáláns, sikk, hercig, zsenáns, zseníroz, snassz, nett* stb. (Jellemző mai korunkra, hogy ezek a magyarosnak még véletlenül sem nevezhető szavak napjainkban reneszánszukat élik.)

Elszigetelődési céllal keletkezett a tolvajnyelv is, de ez az eredeti szándék ezúttal csődöt mondott, mivel igen találekony, hatásos, tréfás szókinccse átszivárgott előbb a külvárosok, majd általában a városok beszédébe, végül egy részük polgárjogot nyert a köznyelvben is. Nem tagadható, hogy a *kaja, pia, haver, bunyó, srác, csór, zrí, falaz, lebukik, simon, alma, olajra lép, elviszi a balhét* kifejezések elevenítik, színezik a társalgási stílust (főleg a fiatalok beszédében). Ezzel az argóval, amelyet jassz nyelvnek is hívtak, rokonítható a nagy hagyományokra visszatekintő diákszargon is. A *suli, diri, szekunda, beszekundázik, elhasal* (a vizsgán), *bezúg* vagy az újabbak közül a *doga, beszéd, fa* (elégtelen), *matek* vagy helyyel-közzel a *poházik, pohára esik, bekeményít* (szigorúbbá válik) ugyancsak tréfás, színes, néha találó kifejezések.

Az argó köznyelvvé válását elvileg nincs miért kifogásolni, hiszen gyarapítja, élénkíti az egyéni stílust. Az is természetes, hogy koronként az argó is változik, így manapság rohamosan terjednek – és gyakoriságuk következtében már-már unalmassá válnak – a *tök- és dög-* előtagú összetett szavak és képződmények vagy az olyan, kissé íztelen, színtelen kifejezések, mint *maga alatt van, ki vagyok bukva, ennek már annyi*.

Néha azonban igen nehéz határvonalat húzni az argóelemek és a közönséges nyelvi durvaság, bárdolatlanság között, mely, sajnos, napjainkban – országhatároktól függetlenül – az egész magyar nyelvterületet előnti. Nem tudom, mi köze lehet a valódi, nyelvi szempontból eredetileg értékesnek mondható argó- vagy zargonhoz azoknak a jelenleg divatos megszólításoknak, amelyekkel egyes beszélők embertársaikat illetik. Manapság lépten-nyomon találkozunk a *hülye, ostoba, lökött, idióta, tökkelütött, ocsmány, vacak* stb. titulusokkal. Nem állíthatom rólok, hogy évtizedekkel ezelőtt nem éltek, hogy nem voltak olykor használatosak, de akkor szörnyű sértésnek számítottak, a mai időkben azonban inkább bizalmaskodásnak, jó vagy rossz viccnek, de mindenképpen viccnek. Esetenként ma is sértők lehetnek az *állat, tetű, görény, féreg, barom, dög, szemét, szemétláda* szavak, ezért inkább jelen nem lévő személyre vonatkoztatva használják őket, meglehetősen gyakorisággal.

Azon is el lehet gondolkozni – és nem csupán nyelvi, nyelvhelyességi szempontból –, hogy köznapi beszédünkben a rendelkezésre álló sokféle rokon értelmű szó, kifejezés közül miért kell okvetlenül mindig a legdurvábbat választani. Mai időkben, például, már senkit sem *utasítanak el, bocsátanak el*, senkinek sem *mondanak fel*, nem *kötnek útilaput a talpára*, nem *bontják fel a szerződését*, senkit sem *csapnak ki, tanácsolnak el, penderítene ki, távolítanak el*, nem *tesznek ki*, még csak nem is *dobnak ki* sehonnan: ma mindenkit egyszerűen *kirúgnak*. Megjegyzendő, hogy a szinonimasornak ez az utolsó tagja már régen túllépte a köznapi beszéd határait: a média is előszeretettel használja.

Meggyőződésem, hogy a nyelvi durvaságok (és ide tartoznak a nyomdafestéket nem tűró szavak, kifejezések is!) nem érdemesek arra, hogy a stílust, a köznapi beszédet színező argóelemek közé soroljuk őket.

Brauch Magda

DIGITÁLIS NYELVÚJÍTÁS

Internetes levelezés

Ma, amikor csecsemő és aggastyán egyaránt az információs szupersztrádán száguldozik – ez a kifejezés is mennyire idegen nyelvünkötől! –, *homepage*-ről, *website*-ről beszélünk, „emileket write-olunk” egymásnak, megfélemedezünk arról, hogy az internet sokak számára nem pusztán szórakozás, hanem a tanulás, művelődés, munkavégzés eszköze.

A közelmúltban tanúja voltam egy sajnálatos és negatív értelemben példaértékű társalgásnak. Egy még általános iskolai tanulmányait folytató lány feliratkozott az internetes levelezési listára. Ennek rendje-módja szerint próbált beilleszkedni a listatagok társaságába. Egyik öreg rókának számító barátunk a következő „jó tanácsal” látta el a feltörekvő ifjúságot: „Szokd meg hogy a cseten nincs ojan hogy hejesírás!”. Ez a mondat számomra vérlázító. Ilyen tanácsot akkor sem volna szabad adni, ha az illető már felnőtt, és befejezte iskolai tanulmányait.

Ma, amikor a tanulók csak aláhúznak, karikáznak, x-et rajzolnak, az életkoruk miatt elfogadható mértéknél is bizonytalanabban a helyesírásban, verseket csak elemeznek, rengeteg időt fecsérelnek annak kiderítésére, mit (nem) akart a költő, de bajban vannak, ha egy ismert költő még ismertebb versének idézését folytatniuk kell, minden új dolog iránt fogékonyak, ilyen tanácsot adni halálos vétek.

A listatagok pedig *igyexenek lyó példát mutatni*. ☺

Jómagam, akit édesanyám – hála Istennek – jól megtanított helyesen írni és fogalmazni, otthonos vagyok az egészségügyi, a jogi és általában a hivatali zargonban, olyan szóképzési, rövidítési szörmyszülőttekkel kell találkoznom, hogy csak kapkodom a fejem. Íme néhány példa:

- *sztem* (szerintem)
- *aszem* (azt hiszem)
- *Mber, mber* (ember; még jó, hogy mondat elején nagy kezdetbetűt ír)
- *nemtom* (nem tudom)
- *műxik* (működik)
- *1-et ért* (egyért)
- *1ütt* (együtt)
- *1xű* (egyszerű)
- *próbáld +* (próbáld meg)
- *mexünik* (megszünik)

Szerintem ezek a példák se nem szellemesek, se nem humorosak. Az a tény, hogy ez az írásmód ebben a formában képernyőre kerülhet, és bárki olvashatja, aki hozzáfér számítógéphez és internethez, szomorú és elkeserítő.

Záhonyi László

Változó világ, változó nyelvek

Minden élő szakadatlan változásban van. Folytonosan változnak az élő nyelvek is. Új tárgyak, új fogalmak születnek, régiek feledésbe merülnek. Fél évszázad elég volt ahhoz, hogy a 19. század első harmadában még gépészmérnököt jelentő *erőművész* szavunk súlyemelő vásári mutatványost kezdjen jelenteni, s még ennél is rövidebb idő alatt vált a „van-e bélyeg a jegyen?” kérdés „van-e pecsét a bélyegen?”-né. (Sajnos, a *cigányozás* szó is igen rövid idő alatt változott át fülbe muzsikáltatásból a romák szapulásává...)

Az a névelő a régebbi magyar költők klasszikus metrikájú verseiben még hosszúnak ejtődött: a fül még – hogy úgy mondjam – „hozzáérezte” a lekopott z hangzót, melyet eleinte aposztróf jelölt, utóbb az sem. (Utolsó jelentős lírikusunk, akinek görög-római mértékekben írt alkotásaiban az a névelő még hosszú, Babits Mihály volt.) Hasonlóképpen állunk az *autó* vagy az *Európa*, *európai* szavakkal, ahol viszont – az akadémiai szabályzat ellenére – az *au-*, illetve *eu-*t ma már egyetlen szótagnak, diftongusnak érzékeli fülünk, amint erre Nadasdy Ádám fölhívta figyelmünket. (Bizony, furcsállnók, ha valamely szövegben a sorvégi elválasztás *a-utó* vagy *E-urópa* volna.)

Változnak a szabályok is: József Attila idejében vagy akár a 40-es évek elején még *gyanu* volt a *gyanú*, *tanu* a *tanú*, *ujaz* az *új* és *mult* a *múlt*; ezzel szemben pl. az *ün* ige *un*-ná rövidült. A *férfinek*, *férfivel* alakokat előbb felváltották a mély hangrendű ragos változatok: *férfinak*, *férfival* (helyesen, elvégre a szó a *férfi*-fiú összetételből alakult ki); sajnos, ma újra terjedőben vannak a magas hangrendű változatok, s ez azzal jár, hogy hol *férfivel*, hol *férfival*/találkozunk a tévés fordításokban, sőt híradókban. Szerencsére „férfies” föllépésre még nem gondolt senki, s az illemhelyek ajtajára sem írták még ki, hogy FÉRFIEK.

A *hisz* igéből képzett *hivő* (rövid *ì*) mára *hívő* lett, mégpedig a *hű* melléknévből képzett *hívek* hatására. Az ember dörmög egyet magában, de kénytelen beletörődni a változásba. Igaz, nem mindig. Például ha Kölcsey *Himnusz* című költeményéről olvasunk, nem helyes a beletörődés. Nemzeti himnuszunknak, illetve annak a költeménynek, amelynek első szakasza a magyar himnusz hivatalos szövegévé vált, Kölcsey a *Hymnus* formát adta, a versről írva emezt kell hát használnunk, nem pedig modernizálnunk, ahogy a Hét évszázad magyar versei című gyűjtemény szerkesztői tették.

A technika fejlődése, valamint a társadalmi átalakulások sora egyaránt tükröződik a nyelvben. Mindegyikben. A tévzés a németeknél *Fernsehen*, azaz *távollátás* (mely szó nálunk éppoly kevésbé vert gyökeret, mint a *távbeszélés*). „Ich seh jetzt fern” (most távolba látok) – így ragozza tévzését a német. A mobiltelefonból pedig az angol vadonatúj szót kreált: a *handy*-t (magyarul talán: *kézi*). A finnek minden új terminus technicusra saját szót találtak, akár csak a szírek (az arab világban csakis ők). Ez persze nem kötelező, de nem is jelent hátrányt.

A társadalmi változások is érdekes nyelvi módosulásokhoz vezetnek. Nemrég egyik jeles hírlapírónk elcsodálkozott, amikor egy 20. század eleji újság-cikkben egy bizonyos *gróf elvtárs* kifejezésre bukkant: hogyhogy? Hiszen a kommunista párt akkor még nem is létezett! No igen, csakhogy az *elvtárs* szó először, ha nem tévedek, egy 1837. évi Kossuth-plakáton szerepelt, és csak jóval később kapcsolódott össze a munkásmozgalommal.

A napjainkban végbemenő társadalmi változásoknak a nyelvre gyakorolt hatására a legérdekesebb példával a franciák szolgálnak. Minthogy női miniszter került a kormányba, fölmerült a kérdés, vajon „Madame le Ministre”-nek kell-e szólítani, avagy pedig „Madame la Ministre”-nek. A francia *ministre* szó eleve hímnemű lévén, a kérdés zavarba ejtőnek bizonyult. Maga a hölgy azt mondta, felőle nevezék rendhagyóan „Madame la Ministre”-nek. Amire az Akadémia fölhorkant, s minden nyelvésze egybehangzóan oda nyilatkozott, hogy csakis a *le*, azaz a hímnemű névelő fogadható el a megszólításban.

Megindult hát a vita. Aztán a 2000. év elején megjelent Robert Sabatier-nek, a neves regényírónak új műve, az Ajkamon mosollyal, amelyben bizony „la Ministre” szerepel, igaz, egy 2041-ben játszódó történetben. Amennyi is elég volt, hogy a francia tévériporterek ennek nyomán – dacolva a hivatalos előírásokkal – áttérjenek a rendhagyó változatra. Az élet (és egy kicsit az irodalom) győzött. Ha egyszer asszony a miniszter, miért ne lehetne maga a *ministre* szó is testzőleges nemű?

Ne tessék mosolyogni: a nők megjelenése a kormányokban (és általában a közéletben) kényszerűleg vált ki ilyen nyelvi problémákat azokon a nyelvtérületeken, ahol minden szónak meghatározott neme van. Sőt még ott is kiválthat, ahol nincs nem, mint a magyarban. Mert – például – azt, hogy Churchill jelentős államférfi volt, már sokszor hallhattuk; de beszélt-e valaha is bárki Margaret Thatcherről, mint jelentős *államasszony*-ról? No lám.

Pedig a női egyenjogúság megkövetelné, hogy idővel az efféléhez is hozzászokjunk.

Timár György

Túrda és társai

Napjainkban, ha vásárolni akarunk, sok üzlet között válogathatunk. És ha nem sok pénzt szánunk rá, akkor egy-egy olyan elárúsítóhelyen tehetjük, ahol többnyire nem szabott áron, hanem súlyra vehetjük meg az általunk kiválasztott ruhanevet. Vásárolhatunk tehát – mondjuk – negyed kiló trikót.

Volt már ilyen régebben is, akkor – bármi is volt kiírva a cégérre – *dekás (kilós) bolt*-nak nevezték. Azóta ezeknek az üzleteknek nemcsak a száma nőtt meg, hanem az elnevezése is. Jött a *turkáló* s nem sokkal utána a *turka*. Ezeket, úgy látszik, nem érezhették a legszebb hangzásúaknak. A nyelvújítás korabeli *-dal-de* képzőt általában igéhez szoktuk tenni, és ezzel a cselekvés helyére utalunk (pl. *étkezde*, *mosoda*). Ez történt a *túr* igével is: *túrda*, tehát az a hely, ahol kedvünkre túrhatunk, turkálhatunk az összevisszaságban levő ruhadarabok között. Sőt, mi több: némiképpen idegenesítve is előfordul: *túr-mix*. A *túr-mix* idegenszerűségét éppen az *ú* veszi el, egyben utalva az üzlet lényegére is.

Honfitársaink számára azonban ezek az elnevezések kevésnek bizonyultak, és kihasználták nyelvünk teremtő erejét (bár csak másutt is megtették volna!). A *turiburi* játékoságot mutat, az *uri-turi* (rövid *u-val*!) szó azt jelenti, hogy előkelőbb holmit is lehet ott vásárolni. A *bálabutik* arra utal, hogy az elárúsítás bálabontással kezdődik. *Rongyos butik*-nak pedig azok nevezhették el, akiknek nem sikerült a vásárlás, illetve későn vették észre, hogy gyenge minőségű árut kaptak.

Mizser Lajos

Mozgalmunk díjazottjai a jubileumi évben

A 2000. esztendőben több tekintetben is eltértünk a Kazinczy- és a Péchy Blanka-díj meg a Bárczi Géza-emlékérem kiadásának megszokott rendjétől. Most összesítve adhatunk róluk számot.

1. Kazinczy-díjat – az alapítólevélben rögzített három fő helyett – négy arra érdemes hivatásos beszélőnek, illetőleg pedagógusnak nyújthatott át Szemkeő Judit (akkor még oktatóügyi) államtitkár asszony, Győrben, a Kazinczy-verseny országos döntőjének záróünnepségén.

a) **Kristóf Gábor**, a Magyar Rádió Kossuth adójának műsorvezetője. – Kellemes, megnyerő orgánumával, tiszta hangképzésével, a közölt tartalomhoz simuló szövegmondásával kelt figyelmet; jó sikerrel oldva meg azt a műsorvezetői feladatot, hogy hol írásban rögzített, hol élőszóban fogalmazott közleményt kell tolmácsolnia.

b) **Matula Ágnes**, a Duna Televízió szerkesztő-műsorvezetője (kulturális területen). – Saját – műsorvezetői és közreműködői – beszédkulturája példamutató; az anyanyelvi mozgalmakat bemutató szerkesztői tevékenysége (műholdas sugárzásuknak köszönhetően) messzire ható. A Duna Televízió „képernyőbizottságában” is közreműködve, segíti alkotóműhelyük (egyébként is kiemelkedő színvonalú) kommunikációs kultúrájának karbantartását, fejlesztését.

c) **Forgács Róbert** magyartanár, Szabó Ervin Gimnázium, Budapest. – Tizenhárom év óta vezet szakkört, először dolgozók iskolájában szakközépiskolásokét, majd mostani helyén gimnazistáét. Mindkét országos döntőnkre jutottak tanítványai; a szakkörvezetők nyári továbbképző táboraiiban, más anyanyelvi versenyeken, rendezvényeken, s a Duna Televízió Nyelvtörzsi műsorában is, közkedvelt foglalkozásvezető.

d) **Németh Tibor** igazgató, Kazinczy Ferenc Gimnázium, Győr. – Második évtizede – mint igazgatóhelyettes, majd igazgató – támogatója a Kazinczy-verseny országos középiskolás döntőinek és nyári anyanyelvi táborainak. Személyes példamutatása mozgósítóan hat kollégáira; jó városi és megyei kapcsolatai segítenek feleltételenné tenni ottani rendezvényeinket.

2. Péchy Blanka-díjat adhatott át az államtitkár asszony – ugyanakkor, ugyanott – két további pedagógusnak, versenyekre való eredményes felkészítő és másfél évtizedes hatékony szakkörvezetői tevékenységük elismeréseként.

a) **Révészné Egri Dóra** magyartanár, Bródy Imre Gimnázium, Ajka. – Szakkörük munkája rendszeres és eredményes, bár országos rendezvényeinkre – városuk iparájának elsorvadása, anyagi szűkösségük miatt – nehezen jutnak el. De házi ünnepségeken, iskolai és városi kulturális rendezvényeken gyakran és szép sikerrel működnek közre. Érték el sikereket országos anyanyelvi döntőkön is.

b) **Dr. Borbélyné Szabó Katalin** magyartanár, Móra Ferenc Gimnázium, Kiskunfélegyháza. – Másfél évtized alatt szakköreinek száma háromra emelkedett. Emellett szervezi-vezeti az Anyanyelv-ápolók Szövetségének helyi csoportját, felkészítője országos versenyekre induló tanulóinak. Szakkörösei munkatársai a helyi rádióknak és sajtóknak, népszerűsítő írásokkal.

3. Bárczi Géza-emlékérem adományozható – szövetségünk Csongrád városi-megyei csoportjának alapításából – mozgalmunk két érdemes munkatársának, illetőleg támogatójának.

a) **Pálur Endréné** (korábban Kurja Ferencné) magyartanár, majd szaktanácsadó, Győr. – Nehéz terepeken: szakköröképzésben, szakközép iskolában, szakközépiskolában, majd új gimnáziumban szervezett és vezetett beszédművelő szakköröket, míg új beosztása el nem vonta e munkájától. – Emlékéremét a győri döntőn nyújtottuk át.

b) **Czabor János** szakközép- és szakköröképző iskolai igazgató, Gundel Károly középiskola, Budapest. – Intézményünk Beszélő néhez! körének kezdeményezésére módot teremtett arra, hogy iskolájukban öszönként megrendezésre kerülhessen a Péchy Blanka emléknap-emlékverseny, hangulatos és emlékeztető országos találkozó keretében. – Az emlékéremet neki novemberben, a tizedik emléknapon nyújtottuk át.

Gratulálunk mindannyiuknak, s köszönjük hathatós segítségüket az ifjúság anyanyelvi, mentális és morális nevelésében.

Az odaítélő kuratóriumok képviselőitől:

Deme László

Az új Lőrincze-díjasok köszöntése

Az Anyanyelv-ápolók Szövetségének 2000. december 9-i elnökségi ülése ünnepi aktussal kezdődött, ugyanis a szövetség és A Szép Magyar Nyelvért Alapítvány ekkor adta át két jeles tudósnek a kiemelkedő nyelvűvelő tevékenység elismerésére szolgáló rangos kitüntetést, a Lőrincze-díjat. 1993-tól, a díj megalapításának évétől eddig tizenöten részesültek ebben az elismerésben; most kettővel ismét nőtt a díjasok száma.

Az egyik kitüntetett **Benkő Loránd** akadémikus, aki 1953-tól mindmáig felelős szerkesztője a Magyar Nyelvnek; 1977-től elnöke a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak; több mint fél évszázada oktat az ELTE-n; s bár kutatási területét tekintve elsősorban nyelvtörténész, a nyelvűvelésnek is elkötelezett híve. Erre sok egyéb mellett fényes bizonyíték a Ki kicsoda-ban még nem is szereplő, Nemzet és anyanyelve című kötete, benne olyan tanulmányokkal, mint „Nemzeti egybetartozásunk záloga”, „Az anyanyelvi örökség ápolása: nemzeti ügyünk”, „Értelmiségünk felelőssége anyanyelvünkért”, „Ki honi nyelvünk mellett van, nemzetünk életét hordja szívében”; stb.

A Lőrincze-díj másik új birtokosa **Sebestyén Árpád** ny. egyetemi tanár, aki az alatt a csaknem fél évszázad alatt, amelyet az egyetemi katedrán töltött, magyartanárok szárait, de lehet, hogy ezreit indította útjukra, vértette fel korszerű tudományos ismeretekkel, s tette őket anyanyelvűnket jól ismerő s diákjaikat a nyelvhasználat rejtelmibe beavatni tudó pedagógusokká. Széles körű tudományos munkásságát számos nyelvűvelő cikk, sőt könyv is gazdagítja, pl. a Buktatók és fogódzók mindennapi nyelvhasználatunkban című, valamint az Értsünk szót! című nyelvűvelő kötet.

A Lőrincze-díj két kitüntetettjének ezúton is szeretettel gratulálunk!

G. L.

Miskolczi Margit versmondó verseny

A verseny névadója, a magyar–latin–görög szakos, Ze-neakadémiát végzett tanárnő három évtizedig tanított a XVIII. kerületben. Haláláig, 1995-ig részt vállalt az anyanyelv-ápolásában és védelmezésében.

Az emlékére október 21-én lebonyolított verseny bírálóbizottságának elnöke **Fábián Gyula** irodalomtörténész, két tagja pedig **Földy Ottó** rádiós szerkesztő és **Kaiser László** dramaturg, szerkesztő és könyvkiadó volt.

Az általános iskolások helyezettei: I.: **Hári Réka** (Brassó utcai iskola; felkészítő tanárnő: Kissné Szabó Zsuzsanna). II.: **Polgárdi Virág** (Gulner Gyula utcai iskola; felkészítő tanár: dr. Ipolyi Ferenc). III.: **Kajdi Alexandra** (Brassó utcai iskola; felkészítő tanárnő: Kissné Szabó Zsuzsanna).

Középiskolás helyezettek: I.: **Szigeti Réka** (Karinthy Frigyes Gimn.; felkészítő tanárnő: Baranyi Judit). II.: **Lóth Katalin**, III.: **Pásztor Attila** (mindketten a Hunyadi Mátyás Gimn. tanulói; felkészítő tanárnőjük: Grünvald Mária).

Török András István

**A nyelv önazonosságunkat
fejezi ki**
(Sátoraljaújhely, 2000. október 20–22.)

A 28. alkalommal megrendezett *Édes anyanyelvünk nyelvhasználati verseny* országos döntőjén a versenyzők gondolatait hallgatva a szűkebb haza fiatal költőjének, Bodnár Lászlónak sorai jutottak eszünkbe: „Szemetekből a rőzseláng / élet paraszát szórja ránk. / Csodálják meg ifjak és vének, / kik vagytok: bátor, tiszta fények.” Igen. Tiszta, bátor vallomásokat hallhattunk, személyes hittel átszöve akkor is, amikor történelmünk tanulságairól szóltak, akkor is, amikor az olimpia eredményeit értékelték, és akkor is, amikor beszédmód és jellem összefüggéseit fejtegettek. Elfogadva őseink törekvéseit: az összefogást és az önzetlenséget, a nemzeti jelleg megőrzését, nem feledkeztek meg a jövőteremtés felelősségéről sem.

Kiemelkedő teljesítményükért plakettet és pénzjutalmat kaptak a következő versenyzők: *Bárdos Dóra* Kossuth Lajos Gimn. (Cegléd), *Baté Zsuzsanna* Kazinczy Ferenc Gimn. (Győr), *Buzsik Enikő* Közg. Szki. (Sátoraljaújhely), *Csirmaz Regina* Károlyi Mihály Keresk. és Vendéglátóip. Szki. (Cegléd), *Fodor Orsolya* Kölcsey Ferenc Koll. (Szatmárnémeti), *Furus Calix* Erdészeti és Számítástechn. Kpisk. (Békéscsaba), *Horváth Hajnalka* Közgazd. Szki. (Szombathely), *Kleman Judit* Fényes Elek Közgazd. Szki. (Budapest), *Kormos Judit* Széchenyi István Gimn. (Szolnok), *Kovács Dániel* Piarista Gimn. (Kecskemét), *Kozma Judit* Vörösmarty Mihály Gimn. (Érd), *Kucsera Ella* Gimn. (Óbecse), *Lacza Éva* Csizmazia Gyula Szki. (Komló), *László Szilvia* Bolyai János Gimn. (Salgótarján), *Máté Edina* Apáczai Csere János Líceum (Kolozsvár), *Papp Veronika* Kossuth Lajos Gimn. (Mosonmagyaróvár), *Pásztor Judit* Horváth Mihály Gimn. (Szentes), *Pósa Anita* Körösi Csoma Sándor Gimn. (Hajdúnánás), *Simon László* Bezerédj István Szki. (Szekszárd), *Sümege Eszter* Idegenforg. Szki. (Pécs), *Sütő-Egeressy Zsuzsanna* Bartók Béla Elm. Líceum (Temesvár), *Svidró Julianna* Bartók Béla Zeneműv. Szki. (Miskolc), *Szántai Orsolya* Lovassy László Gimn. (Veszprém), *Takács Ivett* Ált. Műv. Kp. Gimn. (Baja), *Zsekov Éva Mónika* Bartók Béla Zeneműv. Szki. (Miskolc).

Emlékplakettet és pénzjutalmat adományoztak eredményes felkészítő munkájukért *Paskó Istvánnénak*, a ceglédi Károlyi Mihály Keresk. és Vendéglátóip. Szakképző Iskola szaktanárának, *Berecki Magdolnának*, a budapesti Fényes Elek Közgazd. Szki. tanárának; továbbá könyvjutalomban részesült sikeres szaktanári munkájáért *Szántó Edit* tanárnő (bátyui középiskola).

Graf Rezső

Bencédy József zárszava

Kedves Diákok! Tisztelt Kollégák és Vendégek!

Hallgatva a tanulóknak a versenyen való szereplését, e két-három napon megfigyelve magatartásukat, egyre Szókratész szavai jártak eszemben, melyeket bírái előtt mondott, midőn perbe fogták, hogy megrontja az ifjúságot, és nem hisz az istenekben. Idézem: „... mert tudjátok meg, nem a vagyonból és a hatalomból lesz az erény, nem, hanem az erényből származik minden jó az ember számára, a magánéletben is, a közéletben is.”

Önöket, kedves tanulók és tanártársak, az erény szeretete, az értékek tisztelte és őrzésének vágya hozta Sátoraljaújhelyre, a nyelvhasználati versenyre, egy olyan világban és időben, melyben a pénz, a nyereség, a minden áron való érvényesülés uralkodik, melyben ezek a törekvések látszanak igazolni az erőszakot, a törtetést, a korlátatlan egoizmust.

Manapság az eszmékért élő embert kilöki a sorból, lenézik, csúfolják és fantasztának tartják, mert nem e világból való, mert itt materiális tényezők uralkodnak, itt azonnal, felkészülés és hivatásszeretet nélkül akarnak sokan érvényesülni és meggazdagodni.

Érdemes elgondolkodnunk Szókratész figyelmeztetésének mindkét vonatkozásán.

Az erényből származik minden jó az egyén számára – szól a figyelmeztetés egyik része. – Mi ez az erény? – Az értékek tisztelte és követése, az egyéniség kifejezése. – Veszélyeknek van ez kitéve? – Igen. Itt van a „Valóítsd meg önmagadat!” kétélű, kétarcú elve, törekvése. Egyfelől valóban törekedni kell tudásra, értékek meggyökereztetésére; másfelől azonban mindezek elérésére nem elég csak magunkban keresgélni, csak a magunk örömet, szórakozását, érvényesülését keresni. Megvannak ennek a következményei a nyelvhasználatban, a közhelyekben, a szleng elemeinek kedvelésében. Vajon az olyan közhelyek szajkózása, mint *három óra magasságában, ez nem így működik, ne már a fark csóválja a kutyát, már látjuk az alagút végét*, nem az egyéniség feladását jelenti? Nincs talán elég saját gondolatunk és neki megfelelő saját nyelvi formánk? Vajon a szleng eszközei (*rátett még egy lapáttal, lapátra tették, pasizik, bige, sérő*), különösen pedig a durva és trágár szavak (*Mondd a pófámbal; jót röhögünk; dögös csaj* és társaik) csupán a divat jelenségei? Nem sokkal inkább a sekélyes gondolkodásnak és a durva magatartásnak a kifejezői?

A szókratészi figyelmeztetés második része, hogy *az erényből származik minden jó a közéletben is*. Itt a közéletben az egyik legtöbbet hangoztatott elv a globalizálódás: az egységes piacgazdaság, az internet, az egységes Európa. Ezek is Janus-arcú jelenségek, jó és fontos oldaluk mellett veszélyeket is hordoznak. Itt is az egyéniség, az egyszerűség, a sajátosságok feladásának veszélyeire szeretném felhívni a figyelmet, mégpedig mind az egyén, mind a nemzeti közösség tekintetében. Az internet, a sokcsatornás tévéadások hódolói hajlamosak elfeledkezni a Gutenberg-galaxisról, a könyvekről, a könyvekben való elmerülés, elmélyedés, a tanulás, a kutatás fontosságáról és szépségéről.

Az Európai Unióhoz való kapcsolódás nem jelentheti nemzeti sajátosságaink feladását, nemzeti értékeinknek, anyanyelvünk gazdagságának mellőzését, a hazához való vonzódásunk, rendületlen hűségünk csökkenését. Figyeljünk az Unió egyes országaira, a franciákra, dánokra, norvégokra: erősödik náluk a nemzeti sajátosságokhoz való ragaszkodás, a mindenben jelentkező uniformizálás elleni tiltakozás. Mi magyarokként jelentettünk – szabadságszeretetünkkel, tudományunkkal, nyelvünkkel – színt, szereztünk elismerést, dicsőséget a nemzetek közösségében; nem adhatjuk fel értékeinket, nemzeti sajátosságainkat ma sem.

Szép volt és gazdag ez a három nap, az anyanyelv helyes használatában folytatott versengés, a hazaszeretet megnyilvánulásának megannyi jele és formája. Köszönet érte minden versenyzőnek és rendezőnek, és külön köszönet azért, hogy e gazdagságtól, a benne megnyilvánuló erénytől felgyűjtva gondolataimat elmondhattam.

Új szavak, kifejezések (13.)

alteros – a fiatalok ún. alternatív (elvonatb gondolkodású) csoportjába tartozó. Pl. *Te alteros vagy?*

bekábelezés I. kábelezés

domborít – (kiemelkedően, feltűnően) cselekszik, alakít. Pl. *Mit domborítottál a vizsgán?*

extra – a gépkocsik alapfelszerelésén kívüli tartozékok összefoglaló neve (elektromos ablakemelő, elektromos tükör, esőérzékelő a szélvédőn). Ezek a tartozékok kényelmesebbé, elegánsabbá teszik az autót. Pl. *Eladó ... autó minden extrával (hirdetés). Milyen extrák vannak a kocsihoz?*

full (fullos, fullextrás) – olyan gépkocsi, amely minden luxustartozékkal fel van szerelve. Pl. *Eladó fullextrás metálzöld BMW (hirdetés).*

kábelezés, bekábelezés – valamely lakóterületnek a kábeltelevízió-hálózatba való bekapcsolása, kábeltelevízióval való ellátása. Pl. *A XIV. kerületben most folyik a kábelezés, minden utca fel van bontva. Bekábelezik az egész területet.*

klíma – légkondicionáló berendezés (pl. lakásban, autóban). Pl. *A te kocsidban van klíma?*

mélygarázs – (akár több szintben) a földszint alá süllyesztett autótároló. Pl. *Mélygarázs épül pályázat nélkül.*

mobcsitelcsi – a mobiltelefon rövidített neve. Pl. *Van mobcsitelcsid? További rövidítése: telcsi.*

munkamániás – túlhajszolt, túl sokat dolgozó. Pl. *A férjem munkamániás, alig törődik a családjával.*

pörög – fáradhatatlanul, megállás nélkül dolgozik, hajt. Pl. *Ha valaki napközben állandóan pörög, estére fikarcnyi energiája sem marad.*

szingli – egyedülálló (nő vagy férfi). Pl. *Egyedül laksz, tehát te szingli vagy?* (Nők Lapja, 2000/37.) Angol eredetű. Képzett származéka: *szingliség.*

trendi – divatos, menő. A *trend* szóból. Pl. *Mi most a trendi?*

utcalap – (általában) hajléktalanok, munkanélküliek által terjesztett (kisebb bevételt hozó) sajtótermék. Pl. *Pénz nem létező utcalapokra* (Magyar Nemzet, 2000. november 29.).

üzirözi – a telefonos üzenetrögzítő rövidített neve. Pl. *Hallgasd meg, hogy mi van az üzirözidőn!*

vadátjáró – újabb autóutak, autópályák alatt vagy felett a vadon élő állatok átkelését segítő alagút vagy híd (Magyar Nemzet, 2000. november 21.).

zajcsökkentő fal – forgalmas autóutak, autópályák, vasútvonalak mellett fából, betonból stb. emelt, a zaj tompítását szolgáló építmény. Más elnevezése: *zajvédő fal.*

(Ebben a hónapban Dede Éva javaslataiból is közzöltünk. Továbbra is várjuk olvasóink észrevételeit.)

B. G.

Murádin László kapta meg elsőként A Nyelvőrzés Díját

Vannak emberek, akiknek élete valamely intézmény életével kapcsolódik össze, mások maguk tekinthetők intézményeknek. Murádin László kivétel is, példa is: az ő élete a munkájával, a foglalkozásával, a hivatásával kapcsolódott össze. Irigylésre méltó első sorban munkájának tárgya miatt, ez ugyanis maga az anyanyelv, a magyar nyelv, az erdélyi magyar nyelv.

Főállásban ugyan, de mindig megalázóan szerény fizetésért több mint négy évtizede az Akadémia Nyelvtudományi Intézetének főkutatója Kolozsváron. De több más intézménynek van oka és joga, hogy köszöntse az ünnepeket: az egyetemi tanszéknek, amelynek közvetlen munkatársa is volt fiatal korában, és meg is maradt körünkben nem a céhbéli szolidaritás, hanem a családi és baráti kötődés miatt, és mert mindannyiunk szerkesztője és korrekora is a *Nyelv- és Irodalomtudományi Közleményekben*; több szerkesztőségnek, állandó nyelvművelő rovatával mégis leginkább a mindenkor kolozsvári napilapénak, most a Szabadságénak, amelynek bizonyára legkitartóbb és legmegbízhatóbb külső munkatársa; az *Erdélyi Múzeum-Egyesületnek*; lexikonszerkesztőségeknek és könyvkiadóknak. És az *Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetségének*, a másik családnak.

Ha pedig a helyeket nézem, az erdélyi településeket: akkor nem csak Harasztosnak volna oka ünnepelni Murádin Lászlót, mivel ott született; és nem is csak Kolozsvárnak, ahol él; és nem csupán iskolái színhelyének: Gyulafehérvárnak, Marosvásárhelynek; és nem csak Csíkszépveznek, felesége falujának, ahol nyaranta otthon van, most mint egyetlen örmény származású lakosa a hajdani örmény fészeknek. De otthon van abban a száznál jóval több erdélyi és moldvai magyar faluban is, ahol nagy munkájának, *A romániai magyar nyelvjárások atlaszának* anyagát gyűjtötte. A magyar dialektológusok közül vitathatatlanul ő végezte a méreteiben legnagyobb és minőségében leghitelesebb adatgyűjtést, ő szerkesztette és szerkeszti a legnagyobb magyar nyelvi régió nyelvátlaszát: több mint három ezer térképlap, 11 kötet, ebből öt már megjelent a *Magyar Nyelvtudományi Társaság* kiadásában. Kevesebbet beszélünk erről a kitűnő munkáról, noha érteke és nagysága méltó párjává teszi az *Erdélyi magyar szótörténeti támak*. És ez nem a múlt, vagy még nem a múlt, hanem az erdélyi jelen élő nyelvi gazdagsága.

Sorolhatnám hosszasan fontos, főként nyelvjárási tanulmányainak változatos témáit, valamint nyelvművelő köteteit. Ritkán volt és van alkalma arra, hogy tanárként is tanítson, de olvasóközönsége nagy, mindannyiunkénál nagyobb, így hatása is bizonyára a legszélesebb körű. Tudom róla, hogy soha nem vonzotta, különösképpen nem is érdekelte a hivatalos elismerés, a cím és a rang, amely sokakat csábít és rabul ejt, sem a politika. Fontosabbnak tartotta és tartja a baráti gesztusokat, a mindennapi élet nyugalmát és apró örömeit, elégtételeit. Az elismerés mégsem hiányzott, a szakmabeliek elismerése és barátsága, a nyelvjárás-kutatók Csúry Bálint-émlékérme. És a barátok, kollégák és kolléganők mindig őszinte vonzódása Murádin László emberi egyéniségéhez. Dolgozik, jön-megy, jár közöttünk, most gyakran Budapesten is, láthatóan otthon van ebben a nem mindig barátságos világban.

Rég tervezzük az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetségében, hogy díjat alapítunk. Előbb a *Nyelvrontás* megbélyegző díját adtuk ki néhány évvel ezelőtt (erre továbbra is sokan rászógnának). Most *A Nyelvőrzés Díját* elsőként és nem véletlenül, éppen Murádin Lászlónak nyújtjuk át 70. születésnapján. Az ő személye fémjelzi magát a díjat is: ez nem a céhbéli elismerése (az AESZ ugyanis maga az erdélyi anyanyelvi mozgalom), és a továbbiakban sem okvetlenül a céhbélieknek szánjuk. Csak olyanoknak, akik – céhen kívül vagy céhen belül – életüket tették föl az anyanyelv, a magyar nyelv szolgálatára.

A díj átadásakor mindannyiunk jókívánságait is tolmácsolom Murádin Lászlónak: maradjon meg még nagyon sokáig abban a tevékeny nyugalomban, amelyben eddigi élete telt, maradjon meg a magyar nyelv kitartó munkásának.

Isten éltesen sokáig, kedves barátunk!

Péntek János

A Murádin László 70. születésnapja alkalmából, A Nyelvőrzés Díjának átadásakor (2000. december 1-jén) elmondott köszöntés szövege.

Írói nyelvművelés

Heltainé Nagy Erzsébet könyvéről

Az MTA Nyelvtudományi Intézete Studia et dissertationes (Tanulmányok és értekezések) című sorozatának 23. köteteként a múlt év őszén jelent meg Heltainé Nagy Erzsébet könyve: *Írói nyelvművelés Magyarországon a XX. század első felében*.

Írói nyelvművelés – izelgetem magamban ezt a (ma még) szokatlannak ható szókapcsolatot. Mit is jelent ez? A könyv szerzője így határozza meg: a szaktudományon kívüli nyelvművelésnek az az ága, amelynek „legfőbb jellemzője, hogy a nyelvet szuverén módon birtokló művész a nyelvről mint az irodalom eszköztéről tesz megfigyelést. De ez a megközelítés nem a tudomány szempontjából valósul meg (...), hanem az anyanyelvhez való érzelmi viszony és a művészi kifejezés lehetőségeinek szempontjából”. A két nagy kivétel: Arany János és Kosztolányi, akiket Heltainé „író-tudós”-ként jellemez. Az ő teljesítményük már a nyelv tudományának is része.

Lássuk röviden, csupán címszavakban, kik azok az írók, akiknek nyelvi-nyelvhelyességi nézeteiről a könyv áttekintést nyújt! Az alcím szerint „Ady Endrétől Illyés Gyuláig” kapunk képet az írói nyelvművelésről. A bővebben, önálló fejezetben vagy alfejezetben tárgyalt írók a következők: Ady, Ignó, Mikszáth, Gárdonyi, Móra, Móróczi, Kosztolányi, Babits, Németh László, végül kitekintésként, csak vázlatosan Illyés, Déry és Veres Péter. A leghosszabb és érezhetően a legnagyobb empátiával megírt rész a Németh László nyelv- és stílusfelfogását ismertető fejezet.

Nem tudom, de nem is akarom teljesen elfogulatlanul szemlélni ezt az értékes, a témához illően gondos stílusban megírt könyvet. Ennek az az oka, hogy az 1990-es évek elején én magam is bátorítottam a szerzőt ennek az addig feltáratlan (sőt igazából fel sem ismert) kutatási témának a feldolgozására.

Bár Heltainé Nagy Erzsébet könyve így is kerek egész, várjuk a folytatást. Elvégre ennek a most már csakugyan véget ért századnak – sajnos és szerencsére – volt második fele is.

Kemény Gábor

Magyar Nyelvstratégiai Kutatócsoport

Magyar Nyelvstratégiai Kutatócsoport alakult 2000. május 24-én az ELTE Bölcsészettudományi Kar Mai Magyar Nyelvi Tanszékén. A kutatócsoportot budapesti, egri, nyíregyházi nyelvészek (Balázs Géza, Bódi Zoltán, Mínya Károly, Zimányi Árpád) alapították, de már több egyetem és főiskola tanárai jelezték csatlakozásukat. A kutatócsoport önként vállalt feladata tudományos adatgyűjtések, felmérések végzése, nyelvstratégia kidolgozása, találkozók, konferenciák szervezése, szakmai kiadványok megjelenítése, a társadalmi kapcsolatok ápolása, segítése. Ez utóbbit szolgálja a 2000. december 4-től működő nyelvművelő honlap (amely az Observer Médiafigyelő számítógépén található, de hamarosan önálló néven is elérhető: www.observer.hu). 2001-ben a kutatócsoport elméleti munkájának eredményeként napvilágot lát a Magyar nyelvstratégia című munka, valamint egy nyelvhelyességi tanácsadó. A kutatócsoport számítógépes levelezéssel a honlapon keresztül, hagyományos postával a következő címen érhető el: ELTE Mai Magyar Nyelvi Tanszék, 1052 Budapest, Pesti B. u. 1.

B. G.

HÍREK

A Gundel Károly Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Szakközépiskola 2000. november 18-án ismét megrendezte – ezúttal már épp tizedik alkalommal – a *Péchy Blanka emléknapot*.

Egy kedves olvasónk és cikkszerzőnk, **Ilosvai Ferenc** szerkesztésében az elmúlt év végén megjelent a *Beszélni nehéz, de nem lehetetlen!* című, ízléses külsejű, képes kiadvány, amely a hallássérültek egri tanintézetét mutatja be. Az érdeklődők – és a reménybeli támogatók – kedvéért megadjuk a tanintézet címét is: Mlinkó István Óvoda, Általános Iskola és Diákotthon, 3300 Eger, Klapka György u. 10.

A *20. század magyar történelmének 20 szava* címmel hirdetett pályázatot a Magyar Rádió Tettért szavak című műsora és a Tinta Könyvkiadó. A beérkezett javaslatokat **Kiss Gábor** számítógépre vitte, s ennek alapján a következő gyakorisági sorrend alakult ki (21 szót közlünk, mivel az utolsó 8 szó azonos számú szavazatot kapott): *rendszerváltás, világháború, 1956, Trianon, televízió, internet, számítógép, rádió, privatizáció, beszolgáltatás, úrhajó, film, C-vitamin, államosítás, békekölcsön, Don-kanyar, fasizmus, földosztás, kommunizmus, millennium, vasfüggöny*.

Rálátás címmel **dr. Dankó Imre** néprajzkutató negyedéves folyóiratot jelentet meg Zsákán. A lap nyelvészeti írásokat is közöl.

2001. március 15-én a magyar nyelv is bemutatkozik az egykori budai Ganz-gyár területén nyíló *millenniumi kiállításon*.

Vörösmarty Mihály születésének 200. évfordulójára hirdetett verspályázatot a *Petőfi Irodalmi Múzeum*. A pályázaton 99 költő indult, a bírálóbizottság négy alkotást díjazott, a legjobbnak ítélt 25 verset pedig tárlaton mutatták be.

Ismét sikeres volt az ELTE TFK által meghirdetett és megrendezett *Kossuth-szónokverseny*. A második szónokversenyen 46 versenyző indult.

Műszakiak a Magyar Nyelvért Társaság alakult 2000 nyarán a technikai fejlődés magyar nyelvű terminológiájának megteremtéséért.

Összeállította: **B. G.** és **G. L.**

PONTOZÓ

Legelőször is a múlt évi 4. számunkban közölt rejtvények megfejtését adjuk meg.

I. Intarziakeresés. 1. Önkény (benne: kén). 2. Repesz (benne: epe). 3. Nyalóka (benne: ló). 4. Törmelék (benne: élé). 5. Kőszvény (benne: vén). 6. Tészta (benne: ész). 7. Szárnyas (benne: zár). Az intarziászavak kezdőbetűiből összeolvasható fegyvernév: kelevéz. Bár kétségtelenül ez a feladvány legtermészetesebb megoldása, megfejtőink találékonyságát jól mutatja, hogy két más fegyvernévre, a lándzsa és az alabárd nevére is találtak olyan megfejtéssort, amely voltaképpen el is fogadható. Éppen ezért el is fogadtuk ezeket a megoldásokat is!

II. Betűkapcsoló. 1. Noszlopy. 2. Yucatáni. 3. Időnként. 4. Törtörján. 5. Nagynéni. 6. Irányzék. 7. Kalliopé. 8. Élesedik. 9. Kacagány. A kezdőbetűkből összeolvasható verscím: Nyitnikék. Szerzője Szabó Lőrinc, akinek 2000. március 31-én ünnepelhetük születése századik évfordulóját.

III. Költő és műve. 1. A) Magol. B) Csomagol. 2. A) Görög. B) Ógörög. 3. A) Koltó. B) Rikoltó. 4. A) Cárók. B) Sáncárók. 5. A) Gál. B) Dorgál. 6. A) Lapoz. B) Alapoz. 7. A) Dikók. B) Ládikók. 8. A) Boroz. B) Toboroz. 9. A) Lócák. B) Galócák. 10. A) Parti. B) Tóparti. 11. A) Berek. B) Emberek. 12. A) Zengő. B) Lézungő. 13. A) Rengő. B) Kerengő. 14. A) Devon. B) Idevon. A többletbetűkből összeolvasható név és kötet cím: Csoóri Sándor: A látogató emlékei.

IV. Madárlesen. A) 1. Baba. 2. Falu. 3. Maas. 4. Rahó. 5. Waal. B) 1. Való. 2. Paul. 3. Baja. 4. Haza. 5. Baal (szótárainkban mind a Baal, mind a Baál írásmód megtalálható; mindkettő jogos). A keresett személy Blaha Lujza, akit „a nemzet csalogánya” megtisztelő elnevezéssel szoktunk emlegetni.

V. Faludy György a nyelvről. A magyar nyelv mindig szerelmem, mindig boldogságom volt.

Azok közül a megfejtőink közül, akik megszerezték a sorsolásban való részvételhez szükséges 80 pontot, ezúttal a következők nyertek egy-egy könyvet: Árpád Fejedelem Általános Iskola Beszélni nehéz! köre, Vác, Árpád út 85. Pf. 21. (2600); Béres Linda, PÁG Szakiskola Kollégium, Sajószentpéter, Kálvin tér 2. (3770); Boldog Áron, Bányaterenyé, Rákóczi u. 17. (3078); Érsok Nikolett, Ágnes, Bükkaranyos, Petőfi Sándor út 99/B (3554); János Péterné, Budapest, Jurisics u. 18/B, I. 2. (1143); Pálóczy Enikő, Budapest, Dráva u. 5/C (1133); Papp Sándorné, Kazincbarcika, Mikszáth u. 1. (3700); a Pécsi Református Kollégium Gimnáziumának Beszélni nehéz! köre (vezetőjük Rózsás Katalin), Pécs, Engel János u. 15. (7627); Tolnai Gábor, Alsónémedi, Liliom u. 19. (2351); Varga Borbála, Balatonalmádi, Szabolcs u. 31/C (8220). Nyereményük mellé fogadják jó kívánatainkat is!

A Pontozó újabb feladatai

I. Mitológiai fejtörő. Nyolc meghatározás várja olvasóinkat. Mindegyikre egy öt betűjegyű álló szóval, illetve névvel kell válaszolni. Ha a megfejtés helyes, a beírt szavak, nevek kezdő és záró betűiből, felülről lefelé egy-egy idegen, de a mitológiából vagy az irodalomból jól ismert, nálunk is anyakönyvezhető utónév olvasható össze. Ezt a két nevet kell beküldeni! A helyes megfejtésért nevenként 8, azaz 16 pont jár.

1. Félénk
2. Szorong
3. A tűz teszi
4. Hajlott
5. Férfinév
6. Belefásul
7. Szerelemisten
8. Táltos

II. Színészanagrammák. Feladványunk mindegyik sora a jelen vagy a közelmúlt egy-egy színésznének, színésznőjének nevét rejti. Ha olvasóink a betűk, betűjegyek megfelelő átcsoportosítása után rátaláltak az elrejtett színésznőkre, ezeknek megfelelő

sorrendbe rakása után felülről lefelé egy híres hadvezér nevét olvashatják össze. A színészanagrammáért 2–2, a hadvezér nevéért további 2 pontot lehet szerezni. Összesen tehát 18-at!

1. Adriai gyöngy
2. Atlanti agy
3. Emir borja
4. Kállói nesz
5. Korán lenne
6. Nyári Tera
7. Pusztit érhet
8. Tabáni Lea

III. Közmondáskereső. Olvasóinknak nincs más feladatuk, mint hogy az itt látható ábrába beírják a meghatározásoknak megfelelő válaszokat. Ha megfejtésük helyes, akkor a két szélső oszlop betűiből felülről lefelé egy jól ismert közmondást olvashatnak össze. A tíz beírt szóért 1–1 pontot, a közmondásért pedig további 10 pontot szerezhetnek; összesen 20-at!

1. Királyi kincstár
2. Rendszeresen meglátogat
3. Szerencsét hozó tárgy
4. Egykori birodalom jelzője
5. Elsötétítő berendezés
6. Ebben tanul állni a kisgyermek
7. Égtáj
8. Ízlel
9. A szóban forgó személy ártalmára
10. Erős sugárban kifelé tör

IV. Megfejtés csacsipacsival! Olvasóink jól ismerik a csacsipacsi-játékot, s így tudják, hogy mindig két olyan szóval kell feladni egy-egy adott meghatározásra, amelyek csupán kezdőbetűjükben térnek el egymástól. Ebben a mostani csacsipacsi-játékban nem kell külön-külön beküldeni a megfejtéseket, csupán azt a két szóból álló idegen – olasz – kifejezést, amely a tizenegy csacsipacsi-rejtvény megfejtésének kezdőbetűiből olvasható össze, s egy érdekes jelenség neve! (Értéke 15 pont.)

1. Habzsoló szélhámos
2. Népvándorlás kori lovas nép tagjának lendülete
3. Markos éttermi felszolgáló tanuló
4. Palindrom nevű nő szomszédja
5. Trikós jótálló
6. Alattomban magára marad
7. Barázdált arcú dzsigoló
8. Becstelen familia
9. Juhistálló hibáztat
10. Kisbaba rendszeresen kapott tejbegrize
11. Gyümölcsre emlékeztető nevű leány alvása

V. Nemeskürty István a nyelvről. Keresztrejtvényünk fő sorában ezúttal az ismert írónak és történésznek, Nemeskürty Istvánnak Elrepült a gyors idő című könyvéből idézünk egy anyanyelvünkre vonatkozó gondolatot. Ezt tessék beküldeni! (Megfejtése 25 pont.)

Az e számunkban közölt rejtvények együttes értéke 94 pont, de már 75 pont is elég ahhoz, hogy valaki részt vehessen megfejtésével a sorsolásban, és egy értékes könyv nyertese lehessen. A rejtvények megoldását 2001. április 1-jéig kell beküldeni címünkre: Édes Anyanyelvünk, Pontozó, 1364 Budapest, Pf. 122.

Minden rejtvénykedvelő olvasónak sikeres megfejtést és hozzá jó szórakozást kívánunk – a rovatot szerkesztő Grétsy Lászlóval együtt – a feladványok készítői:

Dorozlai Elekné (IV.), Harmati Gizella (II.), Láng Miklós (I.), Megyeri Márton (III.), Schmidt János (V.)

A NYELV EREJE

1	2	3	4	5	6	7	K	8	9	10	K	11	12
13								14				15	
		16					17		18				
19	20		21			22		23			24		
25		26				27				28			
29					30			31		N		32	
33				34							35		
36			37				H				S		38
	39					40		41				42	
43			L			44					45		
		46				47				48			
49	50					51				52			53
54				55			K			56		57	
58						59		60					61
62			M				J						

VÍZSZINTES: 1. A Nemeskürty-idézet első része. 11. Ezen a napon. 13. Itt töltötte nyarait Endrődi Sándor költő. 14. Mellém lopózik. 16. Népdal- és magyarnóta-énekes (János). 18. Csévéelő. 19. Hagymaszélet! 21. Egy kissé szégyell. 24. ... Szamgin élete; Gorkij „regénykrónikája”. 25. Az operáló orvosnak segédkező személy. 27. Az Áron becézett alakja. 28. Kinek a tulajdona? 29. Régi eredetű férfinévünk. 30. Első osztályú. 32. Igen, több szláv nyelven. 33. ... Gibson; ausztrál színész, Oscar-díjas filmrendező. 34. Rezeda Kázmér kedvenc járműve! 36. Hacsaturjan személyneve. 39. Mind lejjebb száll. 42. Vasúti cégünk. 43. Centiméter, rövid. 44. Igen kemény fém. 45. Áts ...; Nemecek ellenfele. 46. Lóbiztató szócska. 47. Tüskés hátú állat. 48. Radioaktív nemesgáz. 49. Kairói. 51. Férfibecenév. 53. Rostvég! 54. Költészetünk nagyja (Sándor). 56. Harckocsi. 58. Adler ...; szoprán énekesnő (1892–1941). 60. Női ékszer, régies szóval. 62. Egyetlen palánta.

FÜGGŐLEGES: 1. A ...; Csiky Gergely színműve. 2. Egylet tagja! 3. Spanyolország sportjele. 4. Bizonyos teljesítményű (motor). 5. A vízsz. 34.-ben említett jármű színe! 6. Nincs benne semmi. 7. Nádas szélei! 8. Te és társaid. 9. Bálvány. 10. Terület, rövid. 11. Heltai Jenő alkotta szavunk. 12. Törvénytelenység, görög eredetű szóval. 15. Tartósításra is használt folyadék. 17. Az idézet harmadik, befejező része. 20. Festő, fotóművész dolgozószobája. 22. Partner. 23. Peru fővárosa. 26. A szlovén pénznem. 30. Őrhely. 31. Straub F. Brunó által felfedezett struktúrafehérje. 32. Belgrádi meccs előtt feldobott pénzdarab! 35. Kisfaludy Sándor szülőhelye. 37. Az idézet második része. 38. Őt művész együttese. 40. Hámfa, tájszóval. 41. Község a Tápividéken. 43. Sportegyüttes. 45. Nobel-díjas francia író (Anatole). 46. Golden ...; San Franciscó-i híd. 48. Szándékozó. 50. Szoknya ránca. 51. Egykori hossz mérték. 52. Inni ad. 55. Fédération Internationale d'Esgrime (Nemzetközi Vívószövetség), rövid. 57. A kálium és a stroncium vegyjele. 59. Fájdalmas felkiáltás. 60. Középen riktó! 61. Algyő határai!

Schmidt János

Rímpörgető – két hangra

Kirakodóvásár

Kezdődik a kirakósdí, de amit Pál kirak, ósdi.

Az öreg zsoké nosztalgiaja

Képzeletében hajdani versenylovakat hajt Dani.

Vélemény

Véleményem egyöntetű. Tisztelt uram, ön egy tetű.

Erőszakos legény

Mondja, kedves Bendegúzom, mért babrálja kend a blúzom?

Dénes György

Átvészeljük a hideget!

Kellemes lesz Laci tele, van jó meleg laticele!

Torkos atyafi

Azért fogta a földije perbe, beleevett a földieperbe.

Rabiátus após

Ede bácsi fejét vakarja, leütötte vejét farkarja.

Kórházi probléma

Amikor a szonda gennyes, igen komoly gond a szennyes.

Egy limerick

Tanár volt Imre, a költő,
s egy vasat sem örökölt ő.
De nem dőlt romba,
elment Sopronba,
s kékfrankost gyakorta tölt ő.

Zábó Gyula

NYELVÉSZ-LELETEK, NYELV-ÉSZLELETEK

Tisztelt Ügyfelünk!

Eldöröndülhet, hogy az Ön és a Matáv Rt. között korábban létrejött, a közéleti műbeszélő-szolgáltatás igénybevételéről szóló szerződésben foglalt előfizetői adatok némelyike az idők során megváltozott.

Munkatársaink készséggel állnak rendelkezésére a [redacted] vagy a [redacted] ingyenesen hívható számokon.

Műzreműködésüket előre is köszönjük!

Budapest, 2000. szeptember

[redacted] projektvezető

Telefonügyben levelet kaptam a Matáv-tól, benne egy olyan durva helyesírási hibával, amelyet iskolás gyerekeknek sem volna szabad elkövetnie. Vajon hány előfizető kapott (és kap!) ilyen levelet? Ezer, tízezer, százezer? De ha csak egy, az is sok! A rádióban naponta hallom: *Harmóniában a Matávval*. Jó lenne, ha a Matáv is harmóniába kerülne – a magyar helyesírással! (K. G.)

Szállás: 8 db 4 ágyas bioszobákban :

1700 Ft / Fő / éj reggelivel

Sportolási lehetőségek: teniszpálya, úszómedence a tanyán
biciklizés a környék erdőpusztáin
igény szerint lovaglás

Ha már *bio*- a zöldség, a gyümölcs, a tea, legyen *bio*- a szoba és az ágy is! Persze régen ezt úgy mondták, hogy vályog- vagy vert falú ház, esetleg trágyával döngölt padlóval; a bioágy pedig nem volt más, mint maga a szénakazal... (B. G.)

20-40-60%-os
árleszállítás az AVANTI DIVATHÁZBAN!
2000. július 19. és szeptember 4. között
a „NYÁRI VÁSÁR” keretében 4000-féle, soha
nem látott választékú férfi, női, gyermek
ruházati termékekre és cipőkre.

„Asszonyok, lányok, ide! 4000-féle, soha nem látott választékú férfiből csak találunk megfelelőt!” A félreértés oka a szavak sorrendje: a *női* önmagában melléknév, utal a jelzői szerepre, míg a *férfi* és a *gyerek* inkább előtag, nem? Ez esetben nemcsak a kötelező udvariasság miatt kerülhetnek előre! (Beküldte Dede Éva olvasónk.)

**Az angol nyelvtudás jobb munkalehetőséget jelenthet Önnek!
Mi megtanítjuk Önt - arra, aminek nap mint nap
hasznát veheti - helyesen, jó kiejtéssel angolul beszélni!**

Iskolánk szakterülete a **beszélt nyelv** oktatása. Nálunk nulláról indulva 10 hónap alatt megtanulhat **angolul beszélni**.

- Kezdőtől a középfokú nyelvvizsga szintig a folyamatos tanulás lehetőségét biztosítjuk.
- Újrakezdőket képessé tesszük az eddigi ismeretek gyakorlati alkalmazására.

ÁLLAT

Átalakítás miatt feleslegessé vált dupla beltéri ajtó (233x88) eladó. Érd.: 72/323-585

Hagyatékból származó használt bútorok, tűzhelyek, kályhák eladók. Megtekinthető: okt. 20-ig naponta 16 és 18 óra között. Zsinkó u. 4.

Finn SAKO 7,62 mm-es, állítható távcsővel, tartozékokkal eladó.

Ár: 160 EFT+40 EFT. Érd.: 72/319-857, 17-19 óra között.

Horgászfelszerelést veszek.

72/255-034, 06-20/373-4573

Diófát veszek. Tel.: 72/213-056

Kapálógép eladó. Tel.: 72/450-756

Nagy az Isten állatkertje, dupla beltéri ajtóval kapálógépig sok minden elfér benne! (A Pécsi Extra 2000. november 1-ji számából ollózta ki számunkra Faltysné Ujvári Anna olvasónk.)

A Műszaki Egyetem építő és anyagmozgató tanszékén idén április 31-én vizsgálták műszakilag a négyéves szerkezetet. Azt kifogástalannak találták, s egy évre adtak működési engedélyt. Ám a szabadságok miatt senkit sem találtunk a tanszéken. A rendőrségi vizsgálat első adatai alapján kiderült, hogy a körhintát szakszerűen üzemeltették, a balesetet műszaki hiba okozta. A kocsi anyaga fáradhatott el, hiszen az szakadt ki a felfüggesztésből.

Ha április 31-én volt a műszaki vizsga, akkor már értem, miért történt a baleset. Április 31. ugyanis – sohanapja. Ennél még az április 1. is jobban hangzik. Persze az utolsó mondat is nyelvi csuda! A kocsi anyaga „elfáradt”, s az szakadt ki a felfüggesztésből. Akik így fogalmazznak, azokra egy rollert sem bízni, nemhogy körhintát! Vagy: körhantát? (B. G.)

Tanuljunk-e idegen nyelvet olyanoktól, akik anyanyelvüket sem képesek hibátlanul használni? A cég nevét levágtam, a főbb hibákat azonban megjelöltem. (K. G.)